

ESZTER-HÁZA

FINTA ISTVÁN

*A borítólapon kép címe: Emeletek,
Hatás Emese művészettörténész fotózta.*

ESZTER-HÁZA KISREGÉNY

Írta:

FINTA ISTVÁN

az 1970-es években,
Balatonkenese-Üdülőtelepen.

Eredeti gépirásból számítógépbe átírta és
kiadásra előkészített lánya:

Finta Kata

2017. november 29-től december 3-ig.

Csík-országnak a legalsóbb részét Alcsíknak nevezik az ott élők, pedig a valóságban nem Tusnád és Verebes környéke fekszik a legdélebbi részen. Hogy kissé a főútvonalból kiesve, a Szent Anna tó és a Nemere-tető között van egy széles völgy, melyet termővé átalakítottak át, és azon a részen szépen meghúzódnak a Kászon előnevet viselő falvak: Kászonaltíz, Kászonfeltíz, Kászonalfalu, Kászonfalfalu. A valóságban hiba, hogy ez a vidék Csíkhoz tartozik, mert a völgy délre, Háromszék felé nyitott, arra folydogál a bővizű Kászon-pataka.

Még az éghajlat is más, mint Gyergyóban, vagy Csíkban; ott ugyanis csak az árpa, zab, és krumpli a főtermény, a kukorica már nem érkezik be; addig Kászonban még búzát is termelnek. Ezt a völgyet védik a határhavasok az orosz síkságról betörő hideg északi szelek ellen.

Még a Nemere tetőről lezuhanó viharos szél is csak a fejük felett suhan át, csak jóval távolabb ereszkedik le a háromszéki síkságra, hogy azt tisztára söpörje.

Ezt valóban így kell érteni, mert, ahol nem áll útjában akadály, fa, bokor, falu, ott az utolsó szemig elhordja a havat, sőt, a földből is azt, amit szétporlaszthat. Viszont ahol akadályba ütközik, ott két-három méter magas torlaszokat rak össze. Ez ugyan nem látszik hónak, mert a vele érkezett föld pora amolyan hamvas színűre változtatja. Tavaszi olvadás idején a hó kiolvad, a por összeáll, és az alatt néha még májusban is lehet jeget találni.

A Nemere a Brassó és Bereck között húzódó vicinálisnak egyenesen veszedelme, mert az Imecsfalva melletti Borkútban, és a Réty közelében a Morgónak nevezett helyeken olyan tömeg havat tornyoz fel, hogy azzal semmiféle hóéke nem tud megbirkózni. Utazni tehát olyankor nem tanácsos, de nem is szokott ilyenkor senki kimozdulni a házból, ugyanis az a szél, még ha az erejétől el is tekintünk, olyan huncut, hogy a legmelegebb báránybőr-bunda alá is bebújik.

Vásárhelyen, a Kantában a gimnáziumba igyekvő diákok, mikor órára igyekeznek, amíg szembe haladnak, nehéz vele megbirkózni.

Még egyesült valahogy erővel megbirkóznak, de mikor derékszögben befordulnak az intézetbe, rendszerint lesodorja őket a komidról, és a pedellusra vár a feladat, hogy a hóból kihalássza őket.

Kászónra nem olyan veszedelmes ez a szél; csak onnan tudják, hogy fúj a szél, ha szürkének látszik az égbolt, és cseperegni kezd az eresz. Az biztos, hogy senki sem reszkírozza meg, hogy ilyenkor bemenjen Vásárhelyre, a hetivásárra, mert az odavezető út szélirányos; ha arra mennek, még gyorsabban is haladhatnak, mivel segíti őket a szél is; legfeljebb Szentléleknél a Perkő alatt veri földhöz néhányszor az embereket. Ilyenkor hazajutni szinte megoldhatatlan feladatot jelent. Ha sikerül is megküzdeni azzal, a hazajutás legalább kétszerannyi időbe kerül, mint máskor. Otthon pedig alig ismernek rá, mert ha arról, a férfiak bajuszáról jégcsapok lógnak, a porral dúsított hó kissé kreollá változtatja az arcukat.

Itt idegenforgalomról szó sem lehet, ott a kászoniakon kívül, csak elvétve, ritkán jár idegen. Egyedül csak akkor megy arra háromszéki ember, ha Csíksomlyón búcsú van. Háromszék Szentföldnek nevezett északi részéből erre visz a legrövidebb út arra, ami jelentős időmegtakarítást jelent nekik, mert oda feszülettel, templomi zászlókkal felszerelve, mindig gyalog illik menni. Komótos lassú lépésekkel haladva éneklük a szent énekeket, zsoltárokat. A kászoniak mindig a Szentlélekről jövőkhöz csatlakoznak, mert azok között biztonságban érzik magukat; ugyanis még olyan búcsú nem volt Csíksomlyón, amelyik ne végződött volna verekedéssel. A szentlélekiekkel pedig senki sem mer kikezdeni. Ez veszélyes is volna, mert ilyen esetben nemcsak a magukkal hozott feszületek, a templomi zászlók nyele törnek apró darabokra, hanem az útba eső emberfejek is.

++II++

Az alfalusi kántor-tanítónak, Gaál Mózesnek, volt egy kislánya, aki Jancsi névre hallgatott. Itt vidám gyermekkorra volt, mert a kertjük aljában egy tarkavirágos rét terült el, hátuk mögött az örökké susogó fenyves; az irtott vágásokban a csodálatos illatú erdei gyümölcsök; és ráadásul a nyugalmas szabadság...

Ha Jancsi az iskolából kiszabadulhatott, nem haza sietett.

Emlékezetes nap is gyakran akadt, mert a szomszédos falvak tanítói, papjai, jegyzői összetartottak. Ez már azért is szükséges volt, mert az asszonyok keresztanyák, komaasszonyok, a férfiak vadásztársak, tarokkpartnerek voltak; összejövetelekre nem volt nehéz alkalmat találni. Ilyen helyen a disznótorok elmaradhatatlanok, születés- és névnapot is mindig megünnepezték. Már a gyerekek nevének megválasztásánál is összejöttek; Jancsi is azért lett János, mert ilyen egy évben ötször is előfordul. Az, aki ilyen alkalomkor nem jelent meg, a távolmaradás egyenesen sértésnek számított. Az összejövetelekre természetesen viszik a gyereket is, mert otthon kire hagyhatnák? Ha a hajnalig tartó mulatozás idején elaludt, nem volt baj, felköltötték, hogy tanulja meg idejében a szokást, és aztán úgy gyalogolnak haza.

Egy ilyen alkalommal a felfalusi tanítónál egy kiadós disznótor után folyt a még kiadósabb tarokk-csata; a tízéves Jancsi hűségesen ott kibicselt az apja háta mögött. Az apa dühösen ráfordult:

- Menj innen! Ott van Esztike, játsszál vele!

Esztike a háziak olyan öt éves-forma kislánya volt. János méltóságán alulnak tartotta, hogy vele szóba álljon. Visszafelelt az apjának:

- Ő nem hozzám való, mert kicsi, és ráadásul cigány...

A kislány ezt meghallotta. Igaz barna bőrű kislány volt, s Jancsi mondását jól megjegyezte, és csak évek múltával tudta elfelejteni, megbocsájtani neki.

Jancsi különösen szerette a felnőttek beszélgetését hallgatni. Ilyenkor sohasem álmosodott el. Ilyen vita abban az időben gyakori volt, mert az emberek akkor kezdtek a repüléssel foglalkozni; a levegő meghódítása mindig beszédtema volt. Repülőgépről még nem sok szó esett, mert lehetetlennek tartották, hogy a levegőnél nehezebb test felemelkedhessen, s szárnyakon repüljön, mint a madár. A lég-hajókban hittek inkább, mert ilyenek gyakran felemelkedtek; csak az volt a baj, hogy ezek csak arra haladhattak, amerre a szél fúj. Egy alkalommal a falujuk felett is átszállt egy ilyen hólyag; a kosarából három integetett az földön látható embereknek. Ezért el kellett hinni, hogy azzal lehet repülni.

Egyszer János apja megmagyarázta, hogy ez hogyan lehetséges; az nem egyéb, mint egy óriási hólyag, ami a levegőnél könnyebb gázzal, hidrogénnel van töltve; azért tud a magasba emelkedni. Később megjelentek a hosszú, szivar alakú, nagy, kormányozható léghajók is; ezeknek a képét elnézegette a képeslapokban. Különösen az tetszett neki, hogy indulásnál, érkezésnél, egy sereg ember tartotta hosszú kötelekkel helyben. Mind gyakrabban hozták hírül az újságok az ilyen kormányozható léghajók szerencsétlenségét; hogy a motor kipattanó szikrájától felrobbant. Az apja magyarázta meg, hogy ez azért történt, mert a hidrogén nagyon könnyen robban. Azt azonban sehogy sem tudta megérteni, hogy, ha a hidrogén robbanógáz, és a víz „há kettő ó”, így abban oxigén táplálja a tüzet, miért nem robban fel a folyóvizek, tengerek, óceánok, sőt, a kettő együtt eloltja a tüzet. Ez volt az első oka annak, hogy érdekelni kezdte a kémia, a vegytan.

Ilyen irányú érdeklődését fokozta az, hogy a szomszédjuk egy Tirolból származó kőfaragó mester volt, akit a falusiak csaj „talián” néven emlegették, Bartel Szepi volt a neve. Sírköveket készített, sokat el tudott adni a környező községekben. A Kárpátok keleti vonulata legnagyobbbrészt kemény, de azért faragható homokkő. Ebből készültek a sírkövek alapja, arasnyi vastag széles négyzet. Erre keskenyebb kocka került. A kockára méternyi magas csonka kúp került. Végül a tetejére emberfej nagyságú gömböt faragott ki a kövekből. A felírás a csonka kúpra került; felül egy szomorúfűz, alatta a név, alább a születési és halálozási év száma, legalul a „Nyugodjék békességben” felirat. A kövek kialakítását a szabálytalan nagy szikladarabokból félnapokon át is tudta figyelni.

Sokkal jobban érdekelte az, mikor a falu feletti bányájában, a szikla oldalában nagy darabokat lerobbantott. Ezt, ha tehetete, mindig megleste. Láta, hogy a szikla oldalában vésővel mély lyukat fúr, aztán valami kis rudacskát tesz abba, melyről valami madzag lóg ki; aztán a rést betömi, meggyújtja a madzag végét és messzire elszakad, és akkor következik be a robbanás. A darabokat szakít le a sziklából, és törmeléket szór szerte. Nehéz volt neki megérteni azt, hogy abban a kis rudacskában olyan nagy erő fér bele. Egyszer aztán közről akarta megfigyelni.

Ahogy a tetejéről közelítette meg a bányát, ott lehasalt a földre, figyelte az alatt foglalatatoskodó mestert. Lapult, hogy az őt ne lássa meg. Ez volt a szerencséje, amikor bekövetkezett a robbanás. Csak por és apró törmelék hullott vissza rá, de egy nagyobb darab is érte, szerencsére csak a csizmája kemény sarkát, de így is alaposan fájt vagy két hétig. Otthon azt vallotta, hogy csak megrántotta a lábát.

Egy alkalommal az apja azt is megmagyarázta, hogy annak a rudacskának a neve dinamit, egy Nobel nevű tudós találta fel; valószínű, hogy agyagot gyúrt össze nitroglicerinnel. Ez ütéstől vagy szikrától azonnal robban. A bányászoknak nélkülözhetetlen segédeszköze. Az a madzag rajta gyújtózsínór, annak a végét gyújtják meg, s amíg a tűz eléri a rudacskát, addig már messzire szaladhatnak, így baj nem érheti őket. Ez volt Jancsi második találkozója a vegytannal.

Már kisiskolás korában megszerette az olvasást, minden könyvet elolvasott, ami a kezébe került. Első természetesen az apja könyvei voltak, aztán sorra került az iskola könyvtára, de abban is csak kevés könyv volt. Inkább a vegytannal kapcsolatos könyvek érdekelték. Végre, az egyik könyvből azt olvasta, hogy Dobó, mikor hírül vette, hogy a törökök közelednek, sok salétromot, ként és mogyorófaszenet halmozott fel a várban, hogy azokból puskaport készítsen. Ezt ő is meg tudja tenni. A melléképület oldalán kivirágzott a salétrom, összekapart egy dobozra valót. Apja a kasos-méhészetéhez fontos kén-szalagot mindig tartott otthon; mogyorófaszenet pedig ő is tud égetni az erdőben. Ezeket aztán összekeverte, nem törődve az aránnyal. De hogy csináljon azokból rudacskákat, azon törte a fejét. Eszébe jutott, hogy a disznóöléshez az olyan kolbászbeleket, melyekbe nem jutott már töltelék, fel szokták fűjni és megszáritani, hogy a következő alkalommal kéznél legyen. Talált ilyent a kamrában, a vegyületet abba nyomkodta bele. Hogy többször is robbanthasson, vagy négy helyen átkötötte. Gyújtózsínórja nem volt, összesodort papírral helyettesítette. Az volt a szándéka, hogy a mezőn próbálja ki, de nagyon villámlott és dörgött az ég, ezért zivatarra lehetett számítani; úgy döntött, hogy elég nagy az udvaruk, ott is megoldható. A papírkánóc már akkor gyújtott, mielőtt eldobhatta volna, így a haját is lepörkölte.

Valóságban nem robbant, hanem nagy lángnyelvet, és füstöt vetve nagyot ugrott, akkor gyulladt be a második elkötött rész, a következő ugrással már a szomszédjuk udvarában volt, míg a harmadik ugrással sikeresen belekerült a szalmakazalba, mely azonnal lángba borult. Szerencséje volt, hogy az eső ugyanakkor lezúdult, ezért a mezőről hazaszaladók elhitték, hogy a kazlat villámcsapás érte.

Nem lehetetlen, hogy a tűzijáték készítői nem az ő ötletét használták fel arra, hogy az úgynevezett „békát” készítsék, mely apró robbanásokkal ide-oda ugrál nagy mulatságára a gyerekeknek.

++III++

Őszön már a gimnáziumba került a Vásárhelyre a minoriták gimnáziumába. Ott a tanárok fele pap, fele civil, így a fizika-kémia tanára is. Ez minden évben tartott egy-két kosztos-diákot a jövedelme pótlására. Jancsi ehhez került. A tanár a szolgálatkész falusi gyereket megszerette; ő volt a háznál bennfentes, mindenhova őt küldötték. Hogy a fizika, kémia érdekli a gyereket, azt hamarosan észrevette, szívesen magyarázgatott neki esténként. Mikor pedig nagyobb diák lett, mindig vitte magával a szertárba is; kísérleteket segített előkészíteni, a végén pedig elrendezni. Ilyenkor általában szabadon kísérletezett. A legsikeresebb kísérlete az volt, amikor egy klór-vegyülete felrobbant, és annyira bebüdösítette az egész intézetet, hogy ott napokig nem lehetett tanítani. Más baj nem származott ebből, csak máskor nem mehetett a szertárba. Azt viszont pontosan feljegyezte, hogy miket vegyített össze, hogy azok a végén felrobbantak. Arra gondolt, hogy ennek valamikor még hasznát veheti.

Elérkezett az érettségi ideje; neki nagyon jól sikerült. Ő is az akkor szokásos díszöltözetben gyalogolt haza a szülőfalujába, ugyanis arrafelé nem állt rendelkezésére semmiféle közlekedési eszköz, hacsak valami arra járó lovas-kocsi hajtója meg nem szánta, hanem felvette a kocsijára.

Névnapi köszöntők továbbra is érvényben voltak. Mivel a szomszéd falu tanítójának a felesége Anna névre hallgatott, az Anna-nap köszöntése mulaszthatatlanul kötelezőnek számított.

Ő előre közölte az érdekeltekkel, hogy van egy olyan hús kiló húst kiadó kövér birkája, tehát a szükséges húsmennyiségről ő gondoskodik. Már süteményt is, már egy hét óta előre gyártanak, ezért csak mindenki megfelelő itókát hozzon.

Gyülekezés után az asszonyok azonnal az ételek készítéséhez fogtak, a férfiak a leterített pokrócokon megkezdték a tarokk-csatát. Csak úgy sügött a nyolc tarokk, négykirály, pagátultimó, volát, de a kontra sem maradt el, mert az volt a szokás, hogy minden elvesztett kontrára inni kellett. Ezért aztán meglehetősen gyorsan ürültek a palackok. Azokat remekül lehetett hűteni a forrásból kivezető hosszú itatóvályúból.

A fiatalság külön tömörült. Ezek között legnagyobb tekintélynek Jancsi számított, mert nem csak hogy most érettségizett, hanem már be is iratkozott az egyetemre. Természetes tehát, hogy a kislányok érdeklődéssel vették körül; látszott, hogy mindegyikük szívesen elkönyvelné udvarlójának. A háziak Esztikéje már elvégezte a polgári iskola négy osztályát, és a Szentgyörgyi Tanítóképző első osztályába iratkozott be. Csak ő nézett fitymálva a nagy diákra. Még a begyében volt annak az öt év előtt mondása: „cigány”. Jancsi nem állta meg, hogy ne jegyezze:

- No, nézzétek ezt a kis prücsköt! A kis cigányka valamiért orrol rám.

A kislány elpirult, de dacosan vágott vissza:

- Én nem vagyok neked a prücsköd, sem semmiféle bogarad, de még cigány sem, még ha „ka”-t ragasztottál is hozzá. Inkább te vagy „ka,” de egymás után kétszer is, hozzá kötőjel nélkül.

Jancsi figyelmesen végigtanulmányozta a kipirult arcocskát, aztán egy kissé elkomolyodva mondta:

- Én pedig attól tartok, hogyha te eléred majd azt a kort, mégis csak az én „bogaram” - és az én „cigánykám” lesz. Ezt jól jegyezd meg „m”-mel!

Esztike dühösen szaladt el a főző-asszonyokhoz, de nem tehetett róla, a szeme akaratlanul is mindig csak arra nézett, ahol Jancsi udvarolgatott a nagyobb lányoknak.

Délután a falusi cigánybanda valahonnan megszagolta, hogy itt mulatozás folyik, hívás nélkül is megjelentek.

A fiatalság természetesen táncra perdült. Később, mikor a palack-utánpótlás is megérkezett, az öregebbek is táncoltak. Legjobban egy hetvenéves földbirtokost élveztek, mert állandóan forgatva, hasonló korú feleségét, állandóan azt dalolta:

- Hej, Ida, Ida! Csak egy kislány van a világon...

Jancsi kötelességszerűen minden lányt és asszonyt megtáncoltatott, a végén eljutott Esztikéhez is; őt is táncra kérte. Azonban ő durcásan, haragosan nézett rá, de nem volt hajlandó vele táncolni.

- Mi az, Cigányka? Még mindig haragszol?

- Sajnálom, uram, de ha maga hív, akkor fáj a lábam... Fájós lábbal nem táncolhatok!

- Emlékszem, Kicsikém, hogy eljön az időt, amikor én még a fájós lábadat is meggyógyítom...

Mikor Jancsi eltávozott, a kis Eszti szeméből előtört a könny; hiába, tetszett neki az a nagyfiú... Az anyja ijedten kérdezte:

- Mi az, Esztikém, te sírsz?

- Dehogy sírok, Anyukám, csak valami légy röpült a szemembe, attól könnyezek.

++V++

Eszti ke ugyan a névnap után is napokig kedvetlen volt; ha nem látták, sírt is egy-egy pár verset... Bántotta, hogy ő még csak kislány, s ezért nem veheti fel a versenyt a nagyobbakkal. Ő már kiskorában kiszemelte magának a szomszéd tanító idősebb fiát, de az mindig cigánynak nevezte, és még csak játszani sem volt hajlandó vele. Ez végtelenül dühösítette...

Igaz, hogy most nem azt mondta, hogy „cigány”, ezt egy kis jóakarattal becézésnek is vehetné. Már volt olyan értelmes, hogy tudja: az ilyen cigányos barnaság szép, és a férfiak egyenesen boldognak utána.

- Egyik nap egyedül volt otthon. Nem volt dolga, nem volt kedve másához sem. A postás hozott leveleket, újságokat. Ezeket kezdte tanulmányozni. Legtovább a fővárosból jött képeslapot tanulmányozta, de nem talált abban semmi érdekesre.

A végén került a kezébe a Brassói Lapok, abban nem szoktak verseket hozni, így azonnal feltűnt neki, hogy most vers is van benne. Olvasni kezdte: Hó

Haragszik a Bogátka,

Mert azt mondtam: Cigányka.

Elfeledtem, úgy lehet,

Lemaradt az ékezet.

Pótolom hát - küldöm azt,

Nem várom meg a tavaszt.

Egy „m” lesz a ráadás:

Csodás lesz a változás.

Attól kezdve az enyém,

Az én édes kicsikém.

Csak egy betű, csak egy hang,

Ásó, kapa, nagyharang,

Oltár, eskü, s ami szent,

Mindent megkapsz idelent.

A „ka” helyett jó a „kám”...

Ugy-e így szebb? Cigánykám?

Csodálatos boldogságot érzett, mert - habár nem volt a vers alatt aláírás, de ő azonnal tudta, hogy azt Jancsi írta, azt is, hogy az csak neki szól, és legfőképpen azt, hogy az nyomtatásban megjelent szerelmi-vallomásnak felel meg. Csak most jött rá igazán, hogy nagy csacsiság volt a cigányka szóért haragudni, mikor kétségtelen, hogy az a legszebb az egész világon... Most már biztosan érezte, hogy a Kászon-vidék legdaliásabb fiúja őt szereti, ezt nyomtatásban adata.

Ezt a verset elteszi magának. Azt sem akarja, hogy a szülei tudjanak róla, legegyszerűbb lesz, ha kívágja a lapból. Az apja a postásra fog haragudni, hogy megcsonkítva kézbesíti az újságot. Így is történt, kívágta, elrakta. Már annyiszor elolvasta, hogy kívülről is tudja; mégis minden nap meg fogja nézni.

Ismerte Jancsi badacsonyi címét; úgy gondolta, hogy valami módon tudtára kellene adni azt, hogy olvasta, az a céljához eljutott. Levelet nem írhat, azt előbb a fiúnak kell írni; viszont ő is írhat névtelenül, talán még versben is.

Hozzá is fogott, de az csak háromsorosra sikerült. Szép, gömbölyű betűivel ráírta egy helyi képeslapra:

- Úgy gondolod, Jancsikám?
- Jobb a „kám” ?
- Nem sajnálom... de nem ám!
- Elfogadom: Jancsikám...

Csak amikor már feladta a postára, döbbsent rá, hogy ez nem más, mint írásban adott szerelmi-vallomás... De hát aztán? Ő is azt tette, hozzá még nyomtatásban... az biztos, hogy ha ma kérné fel táncra, nem fájna a lába, ha napokig kellene is vele táncolni. Azt is érezte, hogy ez csak a kezdet, hogy ennek folytatása is lesz; ezért minden nap átnézte az összes lapokat, és csakugyan hol ebben, hol abban, gyakran talált verseket, melyek kétségtelenül hozzá szóltak. Az apja pedig dühös volt, mert gyakran érkeztek megcsonkítva kivágásokkal az újságok. A világért sem árulta volna el, ha egy-egy újabb versikére talált, hogy a szokott módon nem jelezte volna annak tudomásulvételét. Csak képes lap ment aláírás nélkül, de a címzett úgy is tudja, hogy azt a Cigánykája írta; a hiányzó dolgokat majd kiegészíti a képzelet.

A következő évben az Anna-nap hasonlóan ígérkezett. Mikor Jancsiék megérkeztek, még csak a háziak voltak ott. Mikor üdvözölték egymást, és Esztire került a sor, meglepetve látta, hogy az előző év óta megnyúlt, kialakult, egy szép nagylány állt előtte, aki ravasz mosollyal kérdezte:

- Nos, Uracskám, „ka”-e, vagy „kám”?

Jancsi mindenről megfedekezett, átkapta, magához ölelte, csókolt megállíthatatlanul.

- No, no, gyerekek! Majd mindjárt adok én nektek! Ilyet csinálni!
- Ne haragudj, Anyucikánk! De Jancsi már a múlt évben megkérte a kezemet; így tehát csak a vőlegényemet üdvözlöm...
- Majd adok én nektek menyasszonyosdit játszanak! A fenekekre kell verni, nem ölelkezni, csókolózni. Két nyálas kölyök; még csak diákok, tanulók.

Előbb végezzétek el az iskolát, legyen okleveletek, diplomátok, s ez a fickó is el tudjon tartani egy asszonyt. Nagy idő eltelik még addig, míg szabadon csókolózhattok.

Nem is gondolhatott arra, hogy mennyire igazat mondott, mikor a nagy időt emlegette. A két fiatal kétfelől a nyakába borult, úgy igyekeztek kiengesztelni a haragos anyát, de az csak sokára sikerült, mikor elmesélték az eddig történeteket. Végül kijelentette:

- Nos, jó, nem bánom, legyetek jegyesek, de meg kell esküdnotök, hogy mindig csak előttem. Csókoljátok meg egymást, és még az előbbinél is jobban fogtok tanulni. Ha csak egy jeggyel is rontotok, vége a szüretnek. Ha aztán a kezetekben lesz az oklevél, a diploma, nem bánom, ha meg is eszitek egymást.

- De Anyucika nem lehet mindig jelen.

- Akkor böjtöltök. Mondtam, hogy csak előttem! Azt hiszitek, hogy nem tudom, hogy mi történik? Ne akarjatok engem tanítani. Én tudom, amit tudok. Te is héthónapra, Jancsi pláne, hat hónapra születt az esküvő után. A világ ugyan az ilyesmit megérti, csak mosolyog, ha az elsőszülöttek gyakran koraszülöttek, nincs is nagy baj, ha az esküvő megtartható, de nálatok még más a helyzet. Szóval kizárólag csak előttem, de még úgy is mérem mindig az időtartamot.

Természetes, hogy fogadkoztak, mindent megígértek, így az anya, mikor összegyűlt a társaság, ünnepélyesen bejelentette a fiatalok eljegyzését. Hangsúlyozta, hogy ez még csak fél-eljegyzést jelent, az igazi ugyanitt akkor lesz, ha majd a tanulmányaikat befejezik. Minden esetre a társaságunk így is elegendő ok volt arra, hogy késő estig még a szokottnál is jobban mulatozzanak. A palackok utánpótlásáról kétszer is gondoskodni kellett, a birka is teljesen elfogyott, még a bográcsot is kimártogatták. A négytagú cigánybanda fáradhatatlanul húzta a vonót, de az volt a legérdekesebb, hogy a kis Esztinek nem fájt a lába. Csókolózásra is természetesen többször sor került, de mindig csak az anya előtt, aki többször is hangsúlyozta:

- Fiacskáim! Már mondtam, hogy az időtartam tekintetében is én rendelkezem...

++VII++

A következő évek csodálatos lassúsággal teltek. Eszti ugyan egy teljes évvel korábban végzett, már állásban volt a nyárádremetei felekezeti iskolánál, mikor végre Jancsinak is kezébe kerülhetett a mérnöki diploma.

Az esküvő napját nyomban kitűzték, de még így is időt jelentett, hogy a menyasszonynak előkészülhessen a stafíring.

Aztán a végzet is közbeszólt azáltal, hogy kitört a világháború, és Jancsinak azonnal be kellett vonulnia. Egy hét múlva maga helyett csak egy rózsaszín táborlapot küldött a menyasszonyához. Aztán egy ideig semmi, csak a várakozás és az aggodalom. Végre, Szombathelyről érkezett egy hosszú levél. Jancsi nagy örömmel közölte, hogy szerencsére megsebesült; ugyanis akkor ezt szerencsének nevezték a könnyebb sebesülést, mert így a hátszágba kerülhetett. Közölte, hogy aggodalomra nincs ok, mert csak egy kissé koppintották fejbe, puskatussal, de egy jó székely koponya még az ilyet is jól kibírja. Máris jól van; reméli, hogy a lábadozás idejére szabadságot kaphat, hazautazhat, és megtarthatják az esküvőt.

Sajnos, ebben az esetben is másképpen történt, mint ahogy elképzelte. Az ellenség a Kárpátokon kopogtatott, sőt, azon át is akart törni, így Jancsi újra menetzászlóaljba került. Uzsok körzetébe került, ott Oblástye magaslat oldalában kellett feltartóztatni az előretörni szándékozó ellenséget. A százada feladata az volt, hogy egy előretolt állást mindenáron megvédelmezzen. Sajnos, az ellenség pontosan azon a tájon szándékozott előre jutni, így nem volt olyan éjjel, hogy egy-egy támadást vissza ne kellett volna vernie. A sötétben mindig észrevétlenül tudták megközelíteni, így neki csak kézitusával sikerült visszazavarni.

Gyermekkori és iskolai tanulmányai jutottak az eszébe. Két palackot megtöltött az általa ki kísérletezett vegyszerrel, a kettőt hosszú dróttal összekötötte úgy, hogy a drót rántása robbantsa a töltetet. Felderítették, hogy merre szokott az ellenség közelíteni, ott úgy helyezték, hogy a buktatódrótba feltétlenül belebotoljon a közeledő. Ilyenkor megtörtént a robbanás. Az igaz ugyan, hogy ennek a kezdetlenes aknának inkább csak nagy füstje, lángja volt, és nagyot durrant, legfeljebb egy-egy üvegszilánk okozhatott sebesülést, de riasztásra kitűnően alkalmasnak bizonyult; ráadásul nappal arra a helyre beigazították a géppuskáikat, a robbanás pillanatában azzal végigsöpörték azt a tájat. Az ellenség csodálkozott, hogy tudnak sötétben olyan pontosan célozni.

Felhagyták a céltalan próbálkozásaikkal.

Nyugodtan alhattak, pihenhettek, mert a riasztást végezték a Jancsi kezdetleges aknáin.

Aztán jött a gorlicei áttörés; ő is tevékenyen részt vett az ellenség üldözésében. Aztán Lemberg táján újra szerencséje volt, az alkarján kapott könnyebb sebet; így a kolozsvári kórházba került. Itt Eszter kétszer is meglátogathatta. Újra elhatározták, hogy ha teljesen begyógyul a seb, megtartják az esküvőt.

Azonban a régi mondás nem avult el: Ember tervez, és a sors végez. Megkezdődött a Bruszilov offenzíva. Ott Jancsira feltétlenül szükség volt, hogy az ellenség előretörését feltartóztassák. Majdnem ugyanarra a tájra került, ahol előzőleg megsebesült. Tarnopol előtt állt az alakulata. Az offenzíva kezdetén ez volt a front leghátsóbb része a Sztrippa folyócska mellett a Potica-tó végénél. Az arcvonal előtt széles, mocsaras, süppedékes terület volt, így az ellenség nem tudott észrevétlenül előnyomulni. Ez volt aztán az oka, hogy tavaszon ők voltak leghátul; az ellenség kétoldalt előrenyomult, ősz felé aztán ők kerültek az élre; számítani lehetett, hogy bekerítik őket.

A hadvezetőség úgy döntött, hogy egy lépcsővel hátrább, a Zlota-Lippa folyócskáig vonja vissza az arcvonalat. Az volt a terv, hogy sötétedéskor minden alakulat zárt-rendben megkezdje a visszavonulást, csak két-két embert hagynak hátra világítópisztollyal, akik éjjelig még a szokottnál is jobban rakétáznak; így az ellenség nem gyanakszik. Addig a csapatok visszaérnek az előkészített új állásaikba. Akkor azok is szaladnak vissza, ahogy csak tudnak. Az utóvéd feladatait Jancsi alakulatának kellett megoldania.

A területet gyorsan ürítették ki, ezért a lakosság úgy szólva, semmit sem vihetett magával. Jancsi összeszedte az összes lovat, kocsikat, hogy a futásuk sikeresebb lehessen. A folyócskán egy hosszú fahíd vezetett át. Ezt Jancsi saját találmánya szerint aláaknáztta úgy, hogy csak nagyobb terhelés esetén robbanjon. A négy géppuskáját felállította megfelelő pontokon.

Az ellenség csak egy jó órával később vette észre, hogy a mieink meglógtak, akkor a kozákságot zúdította utánuk. A lovas nagy célpontot mutat, így a jól elhelyezett géppuskák borzalmas pusztítást végeztek soraikban. A rohamot háromszor is megismételték, de mindig sikeresen visszaverték.

Már világosodott, mikor Jancsi elrendelte, hogy az ő emberei is kezdjék meg a visszavonulást. Azok ki kocsin, ki lóháton, megkezdtek a futást. Ő még várt. Kezdődött az újabb roham. Mivel nem kerepeltek a géppuskák, mind a hídra rohantak, hogy átjussanak erre a pontra. Bekövetkezett a Jancsi által feltételezett túlterhelés, óriási robbanás, darabokra szétesett a híd, szétszórta az azon tömörült gyalogosokat, lovasokat. Ez a támadás is vissza lett verve.

Akkor ő is felült a rekvirált lovára. Az ugyan nem volt hátasló, kissé ki is álltak a gerinc-csontjai, nyereg hiányában csak egy pokrócot vetett át rajta, de a jó erőben lévő ló is kellően bírta a vágatást. Az embereit egy Cseniov nevű nagy faluban érte utol. Itt aztán bekövetkezett a világháború leghumorosabb ütközete. Az emberek azzal foglalkoztak, hogy összegyűjtsék a lakosság által hátrahagyott javakat. Az egyik hosszú pórázra kötött egy süldőt, azt terelgette, a másik négy-öt tyúkot a lábaiknál összekötve vetette át a vállán, sokan a sapkájukat rakták tele tojással. A kozákok a falu közepén érték tol őket. Élvezet volt nézni, hogy a baka óvatosan tette a földre a tojással telt sapkáját, s kilőtte az öt töltényt a puskájából. Töltött, aztán szaladt vissza tíz-húsz métert, ahol ismétlődött az előbbi jelenet. A célzással sem kellett sokat bajlódni, mert vagy az embert, vagy a lovat biztosan eltalálta, olyan sűrűn voltak a házak között. Sikerült kijutniuk a faluból. Ott a felállított négy géppuska rövid percek alatt végzett az üldöző lovassággal.

Innen kezdve békésen vonulhattak vissza a korábban indult csapatok vonaláig. Az három nagy falu: Korupatniki, Biszki, és Potok között húzódott a folyócska jobb partján. A lövészárkok a házak között, kerteken át haladtak. Az ő csapata helye a hagymakupolás templomnál húzódott, az egyik futóárok éppen az alatt bújt keresztül, így ő a templomban ütötte fel a tanyáját. Emberei építették a dekungokat, ásták a lövészárkokat. A kertekben azonban mindenféle ritkán látott csemegékre bukkantak: retek, gazdasszony-hagyma, paradicsom, uborka, paprika volt ott bőven. Munka közben állandóan lakomáztak. Rábukkantak egy nagy kasos-méhészetre is; azt a sok édességet igazán kár volna veszendőbe hagyni. Az egyik futni kezdett a megragadott kassal, a másik meggyújtott búzakévével üzte róla a fullánkos hadat.

A fejük ugyan jókorára dagadt, de az biztos, hogy egy kas sem maradt érintetlenül. Aztán reggel a fél század gyengélkedőre jelentkezett, gyomorrontás panasszal. Ketten meg is haltak. Az orvosok megállapították, hogy a halál oda: kolera. Ez abban az időben sokszor előfordult. Csak ő tudta, hogy mi baja az embereinek. Egy jó hatása volt ennek, hogy megfigyelés céljából kivonták őket az arcvonalból, hátul egy szép erdőben jelölték ki az állomáshelyüket. Itt jól érezték magukat, mert a hadikosztot a Csehiovban zsákmányolt ételekkel is javítani tudták. Egyedül az volt a baj, hogy Jancsi ez alatt a két hét alatt a nyereg nélküli lovaglás következménye miatt ülni nem tudott, de ezen csak nevettek.

A két hét jól telt. De Bruszilov nem engedett; Brezevány melletti Lisonia magaslaton akart mindenáron áttörni. Itt az első vonal a szép zöld gyepvel fedett hegyoldalon húzódott. Az árkok ásása következtében a mélyből a felszínre került a hófehér mészkő-törmelék, olyan volt távolról nézve, mint ha krétával rajzolták volna oda a vonalakat. Kitűnő célpont jelentett ez. A naponta ismétlődő pergőtűz lassan egyszínűvé változtatta az egész hegyoldalt. A rohamok naponta ismétlődtek; megtörtént, hogy az arcvonal naponta többször is cserélt gazdát. A halottak, sebesültek összeszedéséről szó sem lehetett, ezért a nyári meleg következtében borzalmas volt a szag. A megritkult sorokat állandóan fel kellett tölteni. Jancsiékra is sor került. Egy könnyőreletes gránát aztán úgy betemette őt, hogy csak embereinek köszönhette, hogy kikerült a föld alól. Azok hátravitték, vonatra rakták, és csak Miskolcon a Gömöri pályaudvar melletti kórházban, napok múlva térítették magához az orvosok. Ébredése nem volt kellemetlen, mert egy fiatal önkéntes ápolónő hajolt éppen föléje.

Ez annyit jelentett, hogy nem eshetett komolyabb baja, az mutatta, hogy értékelni tudta azt is, hogy az egy szép nő.

Esztikét természetesen azonnal értesítette, de ő oda, nem utazhatott, sem pedig a látogatását nem várhatta meg, mert az orvosok csodálatos gyorsasággal kigyógyították; és a hadvezetés úgy határozott, hogy elég volt neki ennyi az ott fenn északon, most menjen a változatosság kedvéért délre. Doberdóról már lekészt, de Ássigónál is sok szépet lehet látni.

Valóban tetszett neki az Alpok égbenyúló bércei, de azok megmászása nem volt kedvére való, különösen az a nagy zenebona nem tetszett, amit ott az ágyúkkal csaptak, melyeknek a hangját a sokszorosított visszhang csak növelte.

Alaposan megfogyatkozott az csapata, ezért ott is a háttérbe került. Időközben ott délen nagyon megszaporodott a szökött katonák száma, ezért azok összegyűjtése céljából lerendelték Dalmáciába. Ez a táj valóban csodálatos: Fiume, Cirkvenica, Novi, Zeng, Carlopágó, Zára, Szebeniszko, Spalató, Kattaró mind felejthetetlen emléket hagytak benne. Aztán itt nem hallatszott ágyúdörgés. Az, hogy minden szikla mögül rájuk puskáztak, nem nagyon zavarta őket, a golyócskák csipogását ők már teljesen megszokták. Nem csak a táj tetszett, hanem az ott élő bosnyák és olasz lányok látványa sem volt kellemetlen.

Legnagyobb gondot az okozott neki, hogy az eltelt négy év alatt a menyasszonyát még csak meg sem csókolhatta, mert azt a cigánykát egy percre sem tudta felejteni. A leveleik csak néha-néha, és nagy késéssel jutottak célba. Szabadságot kapni pedig reménytelen vágy maradt. Abban az egyben voltak csak bizonyosak, hogy aminek kezdete van, egyszer vége is lesz. Végre Katteróban a parancsnoka, egy öreg ezredes megszánta, és hét nap szabadságot engedélyezett neki. Ennek beosztása jelentette a legnagyobb gondot. Akárhogy tanulmányozta a helyzetét, de arra az eredményre jutott, hogy az ide-oda utazásban telik el annak a nagyobb része, hogy együtt lehessenek; arra legfeljebb két napjuk, ha lenne. Mindenesetre az is valami.

++VIII++

Érthető, hogy az utazás ideje borzasztó lassan telt, de különben is akkor az utazás nagyon körülményes volt. De végre, mégis csak eljutott Marosvásárhelyig, ahol Esztike várta. Ugyan hiába kérte az esperest, nem volt hajlandó távozásra engedélyt adni; de ő mit bánta a keskenyvágyánon leutazott vőlegénye elé. A találkozásuk igazán megható volt, ugyancsak az utazás is kettesben Parajdig, ahol a református pap unokatestvére volt.

Tapintatosak voltak, nem zavarták jelenlétükkel a fiatalokat, így egész nap együtt lehettek. Még a sóbányát is megnézték. Ez csodálatos élményt jelentett. Egy óriási dómhoz hasonló kibányászott rész falai a lámpák fényében ragyogtak. A közel nyolcszáz sóból faragott lépcsőn sétáltak le. Ez nem volt unalmas, mert minden fordulónál csók-szünetet tartottak. Talán egy órát is eltöltöttek, lenn gyönyörködtek a látványban. Felfelé már a liften jöttek.

Elhatározták, hogy a másik rendelkezésükre álló napot még jobban kettesen töltik el. Átmentek a szomszédos Szovátára, ott senki sem zavarta őket, nem volt ismerős. Tüneményes gyorsan telt el a délelőtt. Ebéd után körüljárták a sóstavat, aztán mélyen behatoltak a szép lombos erdőbe. Egy tisztáson leheveredtek a szép selymes pázsitra. Aztán azon már senki sem csodálkozzék, hogy mindenről megfélemedtek, még az anyjuknak tett fogadalmukról is, és megtörtént, aminek nem lett volna szabad megtörténni.

Este az utolsó vonaton utaztak Marosvásárhelyre, hogy onnan visszautazzanak az állomáshelyére. A búcsú nagyon fájdalmas volt, de nem tehettek ellene, menni kellett.

Eszti visszautazott Remetére. Meglepte, hogy engedély nélküli távozásáért még csak meg sem szidták. Aztán a következő napokon feltűnt neki, hogy a fiatal káplán állandóan ott sűrög körülötte. Vallásos volt, ezért már a következő napon meggyónt, bevallotta a bűnét. Megnyugodott, hiszen az elmaradt négy év igazolta őket, igazán türelmesen várakoztak. A káplán szemtelenkedni kezdett, követelőzött, erőszakoskodni próbált, de ő erélyesen visszautasította minden kísérlését. Az pedig dühösen jelentette ki:

- Ha nem, akkor erkölcstelen életmód miatt elbocsátatom az állásából.

Eszti elborzadt, hirtelen fel sem tudta fogni az értelmét, hogy mit is akar az mondani.

- Hogy mer ilyet mondani? Miért volnék én erkölcstelen?

- Azt maga tudja legjobban, de azt is, hogy azt én is tudom.

Már értette, hogy az mire gondol, ő a gyónáskor elmondta a történeteket. Aztán ő is gúnyosan jegyzete meg:

- Úgy, hát a gyóntató atya elmondta gyónási titkot egy ilyen gazembernek?

Nem kellett elmondania, tanúim vannak, hogy maga két teljes napon át együtt volt, együtt élet egy idegen emberrel; senki sem hiheti el, hogy ez alatt borsót válogattak. A hívők nem olyan hiszékenyek. A tanúk vallani fognak, s a gyónási titok nem lesz megsértve.

Eszti ez a cinizmus annyira felbőszítette, hogy szokatlan erővel kétszer is arcul ütötte a szemtelenkedőt, sőt, még bele is rúgott. Az pedig fenyegetőzve, dühösen távozott. Eszti nem sokat gondolkozott; összerakta a legszükségesebb holmit, kiment az állomásra, felült a vonatra, és búcsú nélkül távozott. Hogy hová, azt senkivel nem közölte.

A fővárosba ment. Megkísérelte ott elhelyezkedni, de ez nem volt könnyű. A minisztériumban is próbálkozott, de itt sem sikerült. A megtakarított pénzecskéje is fogyni kezdett. Szerencsére, egy ismerőstől megtudta, hogy van valahol a Bakony mélyén egy kis falu, mindentől távol, ahol nem szoktak a tanítók sokáig maradni; úgy tudja, hogy ott az állás most is üres. Nem sokat gondolkozott, odautazott, elfogadta az állást. Neki tetszett a hely, a szülőföldjére emlékeztette; köröskörül erdők, és békés csendes emberek, akik ott laknak. Ő most úgy sem vágyott társaságra. Megkezdte a tanítást, tanított kicsiket és nagyokat. Megszerette őt a lakosság, mindennel ellátták őt. Volt valami, ami minden percben a vőlegényére emlékeztette.

++IX++

Jancsi alig ért vissza Kattaróba, kitört az úgynevezett őszirózsás forradalom. Ez a hadfiaknak nem a virág miatt tetszett, hanem azért, mert a hadügyminiszter kijelentette, hogy nem akar többé katonát látni. Ezzel ők is egyet értettek, ők már az elmúlt évek alatt láttak eleget olyat, amit nem kívántak többé látni sem. Az a fő, hogy most már véget ér a háború, és újra békében élhetnek. Megindult tehát az áradat hazafelé. Nem volt könnyű hazajutni sem. Ahhoz művészet kellett, hogy valaki a kocsik belsejébe be tudjon jutni. Jancsi is utazott minden elképzelhető helyen: lépcsőn, ütközőkön, kocsik tetején, s ahol másképpen nem lehetett megoldani, gyalog is.

De így is eljutott Marosvásárhelyig.

Ott egy ismerőstől megtudta, hogy Eszti már nincs Remetén. Hallott róla, hogy ott azt hirdetik, hogy erkölcstelen életmódja miatt kellett távoznia. Ezért Jancsi nem is utazott oda, mert félt, hogy emberhalál lehetne a vége, ha neki ilyet mondanának. Ő is a fővárosba utazott, hogy megkísérelje a felkutatását.

Teltek a hetek, hónapok, de semmi eredményre nem jutott. Eszti eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Nem ment állásba, állandóan a keresésével foglalkozott. Aztán megkezdődött a béketárgyalás. Végtelen dühbe jött, mikor meghallotta, hogy már Ausztria is részt kíván venni az osztozkodásban. A székelyek mindig gyűlöltek a Habsburgokat, tehát Ausztriát is. Mérgében tehát beállt a felkelők közé. Ott örömmel fogadták, és megkezdődött ott egy kabarészerű háború. Nekik az volt a legfontosabb, hogy soknak látszódjanak; mindig, mindenütt mutatták magukat. Alig voltak úgy ötezren, de annál sokkal többet láttak a megfigyelők. Két hadseregben szervezkedtek, ahová sok zászlóalj tartozott, de egyik zászlóalj létszáma sem haladta meg a harmincat. Ő is zászlóalj-parancsnok volt, huszonhét ember tartozott hozzá. Állomáshelye Szenteleken (Stegersbach) volt a Lappincs partján szemben az ausztriai két kis városkával, Burgauval, és Neidaual.

Fegyverrel, lőszerral bőségesen el voltak látva; amit ugyanis azzal szereztek, hogy az első napon lerohanták a fürstenfeldi fegyvergyárat. Harc nem nagyon volt, csak az volt a céljuk, hogy azok ne szállják meg a nekik szánt területet. Az antant-misszió naponta cirkált arra, megfigyelés céljából; ezek előtt játszották a komédiát, azaz úgynevezett a gyakorlatozó felkelőket hatszor is láthatták különböző helyeken. Történt pedig, hogy az osztrákok a határt védő csendőrségüket katonasággal is megerősítették. Egy alkalommal rálöttek a Jancsi alakulatának tábori őrsére, és megsebesítették egyik emberét. Arra az elhatározásra jutottak, hogy ezt meg kell torolni. Értesítette a szomszédos zászlóaljakat, és az úgynevezett bosnyák zászlóaljat, mely arról volt a legnevezetesebb, hogy abban igazi bosnyák csak egyetlen egy volt. Csak fejükön piros fezt viseltek a jól megtermett emberek és idegenek előtt valami érthetetlen nyelven beszéltek.

Másnap reggel aztán megkezdték a támadást.

Riasztónak megszólaltak a domb oldalában elhelyezett géppuskák, s a bosnyákok indultak támadásra. Szemben a Lappincs túlsó oldalán volt vagy ötven csendőr, és egy zászlóaljnyi katonaság. A bosnyákok pontosan a Nap keléskor értek a folyócska hídjára. Egy jó mohamedán ilyenkor a Nap felé fordul, és imádkozik. A mi bosnyákjaink is hasonló módon jártak el, hátat fordítottak nekik, és az északi partjukat mutogatták. Aztán mikor megfordultak, mindegyiknek kezében egy-egy kézigránát volt, és fogaik közt a rohamkés; átrohantak a hídon. Az osztrákoknak sem kellett több, ész nélkül menekültek, magukkal sodorták a hátuk mögött felállított katonaságot is. Valószínű, hogy meg sem álltak Hartberig.

A mieink aztán bevonultak az ott lévő szövőgyár ötszáz-főnyi felfegyverzett munkásságával, aztán békésen visszatértek a Lappincs hazai partjára.

++X++

Másnap megérkezett az antant-misszió, hogy kivizsgálja az incidenst. Ezt előre tudták, és várták. Az emberek a bejáró utak táján gyakorlatoztak. Mikor eltűnt a két hosszú fekete autó, egy szakaszvezető kezében kézigránáttal kiállt az út közepére, és megállásra kényszerítette őket. Azok tiltakoztak, de az hiábavaló volt, a szakaszvezető közölte, hogy neki az a parancsa, hogy minden idegent a parancsnokságra kísérjen be. Föl is szállt az első kocsira, de állandóan a gránát zsinórján tartotta a kezét, s kijelentette, hogy a legelső gyanús mozdulatra kocsijukba vágja azt.

Jancsi éppen ebédelt a Bauer-féle vendéglőbe; a foglyokat oda kísérte a szakaszvezető. Szabályosan jelentettel:

- Zászlóaljparancsnok Úr! Alázatosan jelentem, hogy holmi idegen katonákat sikerült kézre kerítenem. Bekísértem őket.

- Jól van. Köszönöm. Elmehetsz.

A misszió állt egy angol és egy olasz tábornokból, egy francia őrnagyból, aki a fiatal feleségét is magával vitte, és két összekötő magyar tisztből, aki a fiatal feleségét is magával vitte, és két összekötő magyar tisztből. Mielőtt azok beszélhetek volna, a Jancsi katonája visszatért.

- No, mi az? Mit akarsz?

- Parancsnok Úr! Azt hiszem, hogy az előbb tévedtem.

- Hogy-hogy?

- Ha jól emlékszem, azt jelentettem, hogy rusnya idegen katonák. Tévedtem, három valóban rusnya, de a negyedik az határozottan csinos.

Mikor azt a tolmácsoló magyar százados lefordította, az asszonya táncolni kezdett örömeiben, annyira nevetett, ez még csak fokozódott a továbbiakban. Az ugyanis a férjéhez fordulva mondta:

- Látod? Ez az egyszerű felkelő is észrevette, hogy csak ti hárman vagytok rusnyák.

- Erre méregbe jött, s ugrálni kezdett Jancsi előtt, aki közben nyugodtan falatozott az asztalnál; kiabált, hadart franciául. Jancsi a tolmácshoz fordulva mondta:

- Mondd meg ennek a pojácának, öltözötnék, hogy én egyetértek az emberem véleményével, de addig, míg jól nem laktam, nem vagyok hajlandó tárgyalni. Okosabban teszi, ha leül, és ők is ebédelnek, itt kitűnő a konyha, és gondolom, hogy valutáért is szívesen ellátja őket a vendéglős.

Ez az asszonykának még jobban tetszett, majd helyet foglaltak, és megebédeltek, ez alatt lehiggadt a francia is. Aztán az olasz tábornok kezdte a tárgyalást. Közölte, hogy a tegnapi eset kivizsgálása céljából jöttek. Azt már tudják, hogy a felkelők ereje nagy, és tegnap is jelentékeny katonaságot futamítottak meg. De hiába erősek, mert az antant hatalmas, és az a szándékuk, hogy legalább kétszázezer főnyi sereget vetnek be itt, mégpedig olaszokat, mert azok vannak a legközelebb. Azok aztán majd tisztára söprik itt a helyet. Tehát leghelyesebb, ha leteszik a fegyvert, és békésen hazavonulnak. A végső döntés úgyis béketárgyalásra vár; ott bizonyára igazságosan döntenek.

- Magyarázd meg nekik, hogy éppen ezért nem megyünk haza; a béketárgyaláson politikusok döntenek, akiknek sohasem az igazság lebeg a szemük előtt, hanem az érdek. Mi várunk, ha jönnek, várjuk az olaszokat is. De azt is jól tudom, hogy az olasz katonák nem felejtették el még Doberdót, és Assiágót.

Nehezen hiszem el, hogy ide tudnák hozni őket. Ha mégis sikerülne, itt is a múlthoz hasonló fogadtatást kapnának tőlünk.

A francia heves vérmérsékletű ember volt, nem tudott nyugton maradni; felugrott, kiabálni kezdett.

- Ti itt nem egyenruhás katonák, polgári ruhás rablók, bitangok, brigantik vagytok. Ha elfognak titeket, sorban felaggatnak a sürgöny-póznára.

Jancsi eddig mosolyogva tárgyalt, de most erélyes hangon, be se várva a tolmácsolást, franciául kiáltotta:

- Elég! Ajánlom, hogy fogd be a szádát! Meg ne merj mukkanni többé! Én sértegetést senkitől nem tűrök el. Vedd tudomásul, hogy aki a hazáját védi, sohasem volt briganti, bármilyen ruha is volt rajta. A közléseid második részét köszönettel fogadom. A mai naptól kezdve, aki idegen, ide dugja az orrát, én is fellóगतom a sürgöny-póznára. Először talán veled történik meg. Valószínűleg a feleségedet is csak azért hordozod ilyen veszélyes helyekre, hogy az ő kedvessége következtében bátrabban merj pofázni. Láthatod, hogy ő tudja, hogy amit ti itt csináltok, az csak kabaré...

Az asszonyka, ahogy most a saját anyanyelvét hallotta, felugrott és Jancsihoz sietett. Pergő nyelven kifejtette, hogy ő teljesen, mindennel egyetért Jancsival. Nagyon boldog lenne, ha ezért ő megengedné, hogy megcsókolja őt.

- Asszonyom! - Felelt Jancsi, egy szép nő szava nekem mindig parancs, és megszoktam, hogy a parancsnak mindig engedelmeskedjek. Ilyen parancsnak engedelmeskedni kétszeresen is kötelező.

Az asszonyka sem várt tovább, átkarolta Jancsi nyakát, és jobbról, balról megcsókolta. Jancsi elmosolyodott.

- Én úgy szoktam meg a háborúban, hogy az ellenség mindig a középén támad a legnagyobb erővel, de ez, amit kaptam, csak bekerítő mozdulat volt.

- És ti eddig mindig azt mondtátok, hogy a magyarok barbárok, hiszen ez itt valódi úr; nem csak azért, mert franciául is tud. Határozottan nagy kedvem volna vele a középén is felvenni a harcot.

A hangulat egészen megváltozott. Egy asztalhoz ültek, és úgy tárgyaltak tovább.

Aztán mindenkinek feltűnt, hogy a gerillavezér nem csak franciául beszél, hanem tökéletesen tud angolul is, és még olaszul is elég jól meg tudja magát értetni. A szavaiból megállapíthatták, hogy az igen nagy műveltségű férfi, aki szinte mindenhez ért. Az angol tábornok eddig csak mosolyogva figyelt, nem sokszor szólt bele a beszélgetésbe, most Jancsihoz fordulva mondta:

- Barátom! Engedd meg, hogy így szólítsalak! Én a polgári ruhád ellenére is jól tudom, hogy te nem vagy katona, de mint százados, végigküzdötted a háborút, többször megsebesültél. Az nem fontos, hogy én ezt honnan tudom. Az a lényeg, hogy nekünk ilyen katonákra volna szükségünk, mint te vagy. Ne haragudj, hogy ajánlatot teszek. Abban teljesen egyetértek veled, hogy azt, ami következik, nem mi katonák intézzük, hanem a politikusok. Hogy azok gyalázatosan elbánnak veletek, az biztos. Neked tehát a hazádban jövőd nincs. Lépj át a mi hadseregünkbe, egy ranggal magasabbal átveszünk. Kötelezned kell magad, hogy öt évig a gyarmatokon teljesítesz szolgálatot, aztán kapsz egy teljes, és fizetések szabadságot, ha az letelik, szolgálhatsz tovább, vagy kérheted a nyugdíjaztatásodat. Azt hiszem, hogy ez becsületos, megfontolandó ajánlat.

- Köszönöm. Valóban nem csak az ajánlat, hanem a hang is emberséges. Az a helyzet, hogy a menyasszonyomat teljesen elveszítettem, eltűnt a háború forgatagának következtében. Itt élnem nélküle nem érdemes. Itt valóban sem mint katona, sem mint fizikus, kémikus nem érvényesülhetek. Megyek. Gondolom, hogy ott Indiában a tigrisek emberségesebbek, mint itt a kontinensünkön az emberek.

- Fogd, Fiam, ezt a névjegyet. Jelentkezz ezzel a mi misszióknál; a többi már nem a te dolgod.

++XI++

Nemsokára történt a Királypuccs; és ráadásnak Budaörs. Jancsi nem várt tovább, jelentkezett a missziónál. Már másnap utazott is London felé. A nyelvismerete elég jó volt, csak napokig tartott az átképzése, aztán ment Indiába.

Ott az első félévben különböző helyőrségeknél teljesített szolgálatot, aztán egy határszéli erődítmény parancsnokának osztották be. Az afgán határ közelében volt az erődítmény kitéve nem csak a harcias afgán törzsek állandó támadásainak, hanem a Himálája nyugati hegyei között élő lakosság támadásainak is. Alig múlt el nap, hogy támadás ne érte volna őket. Ezek ugyan legtöbbször kudarcba fulladtak, ami természetes, mert nekik volt jobb felszerelésük, de itt elég gyakori volt, hogy az erődítmény helyőrségét lemészárolták. Ez nem volt helyrehozhatatlan, mert követte a megtorlás, és aztán az új helyőrség.

Már az első napokban tapasztalhatta, hogy itt nem lesz gyöngy-élete; határozottan erős támadásokat kellett elhárítania. Azt azonnal felderítette, hogyan, mely utakon közelítik meg az erődítményt szinte észrevétlenül. Az otthoni háborúkra gondolt. Arra a kezdetleges aknákra, melyek ott olyan jó szolgálatot tettek nekik. Itt is ugyanolyanokat gyártott, és elhelyezték úgy, hogy a közeledők feltétlenül megbotoljanak a drótokban. Az ágyúkat, golyószórókat már nappal beállították azokra a pontokra. Mikor a robbanás - mely ugyan nem sok kárt tett a közeledőket - bekövetkezett, egyszerre zúdult le az odairányított tüzeső, amelyik pillanatok alatt lekaszálta a lopkodva közeledőket, így mindig nagy veszteséggel kellett visszavonulniuk.

Egy párszor előfordult ugyan vak-riadó is, azaz, valami vad botlott a drótokba. Egy reggel egy óriási királytigrist terítettek így le. Annak ugyan alaposan ki volt lyuggatva a bőre, de mégis kidolgoztatta, és mint emléket mindig vitte magával. A hadvezetőség értékelte ezt, és gyárilag kezdtek hasonlókat előállítani. Az így készült aknák egy része apró golyókkal volt töltve, másik robbanáskor apró éles szilánkokra esett szét, mindkettő veszedelmes fegyvernek bizonyult. Aztán megszülettek az úszók, melyek vízi-járművekre jelentett nagy veszélyt. Ezen kívül tanulmányokat, könyveket írt, ezek mind megjelentek nyomtatásban; a neve hamarosan közismert lett az egész világon. Mikor letelt az öt év, és ő szabadsága letöltése céljából Londonba utazott, az egyetemek egész sora ajánlott fel neki állást. Az év eltelte után nem tért vissza a katonasághoz.

Szabadsága idejét teljesen a kísérletezés céljára fordította, majd az oxfordi egyetemen vállalt tanári állást. Itt több évig tanított. Csak az bántotta, hogy itt már ismert dolgokat kellett tanítani, vagy kísérletek formájában bemutatni, de önálló kísérletezésre, csak kevés ideje jutott.

Amerika mindig szerette az európai tudósokat magához csábítani, s ez rend szerint sikerült is, mert jóval nagyobb jövedelmet tudott biztosítani azoknak; hiába a dollár értéke akkor még nagyobb volt. Ő a csábításnak sokáig ellenállt, de mikor egy olyan helyre hívták, ahol nem tanítani, hanem kísérletezni kellett; ő is engedett a csalogatásnak, és átköltözött a Föld túlsó felére.

A tudós társai értékelték a munkásságát, sok olyan témát indított el, amelynek folytán világra szóló felfedezések születhettek. Sok vitát kezdeményezett az egyik elve; ez az „egy” jelszóval indult. Ugyanis régen megelégedtek azzal, hogy felsorakoztathatták az elemeket, el is jutottak vagy százig. Azt is véglegesnek hirdették, hogy azokat a legkisebb része az atom, mely tovább nem bontható. Ő azt hirdette, hogy az ősöknek mindenütt sok istene volt, de a végén, legtöbb helyen eljutottak az „egy”-hez, így kell lennie a természet világában is; az csak egy lehet, amelyek különböző összeállítása alkotja a különböző elemeket.

Megindult a roham az atom ellen. A sok tudós közül valame-lyiknek mindig sikerült eredményt elérni, így lassan felfedezték, hogy az atom sem bonthatatlan, annak is részei vannak. Ismertté vált az atommag, a proton, elektron. Aztán ezekben megszámozták, hogy miből mennyi van azokban; sorakoztatni tudták azokat.

Látták, hogy csak egyetlenegy alkatrészből eggyel több, vagy kevesebb van azokból jelen, teljesen más tulajdonságú valami jön létre.

Próbálkoztak abból egyet elvenni, vagy egyet hozzáadni, azaz egyes elemeket mássá átváltoztatni, de a technikai felkészülés ehhez nem volt elég. Azokat valaha a természet felmérhetetlen ereje hozta létre, azt még ember nem tudta előállítani. Így is csodálatos eredményekre jutottak.

A technika szédületesen kezdett fejlődni.

Aztán az egyik tudós tisztára csak úgy, véletlenül, érdekes felfedezésre jutott, mégpedig úgy, hogy fényképező lemezei teljesen jól elzárva, mégis megfeketedtek. Kutatta az okát, így jött rá, hogy az akkor következik be, ha azok az urán nevű elem közelében vannak. Megrohanta a sok tudós ezt az elemet és hamar tapasztalták, hogy ez kissé elüt a többitől, mert a belső alkatrészei nem mindig ugyanolyan arányban vannak benne.

Aztán azt is észrevették, hogy a sugárzás forrásában kilépő apróbb részecske, ha útjában hasonlóra talál, azt is útnak indítja, és így jön létre a láncreakció, mely lavinaszerűen dagad, és nagy energiát fejleszt. Ezen az úton haladva jutott el két szintén magyar-származású tudós, hogy megszerkeszthette előbb az atom-, később a hidrogénbombát. Maguk a tudósok borzadtak legjobban, hogy ők mit idéztek fel, mikor azt Hirosimára ledobták. Viszont a politika nagy erővel vette rá magát, s azóta sorozatosan gyártják a mindent romboló bombák ezreit.

Hangoztatják, hogy ez csak az elrettentésre szolgál, eszükbe sincs azt használatba venni. Azonban akadhat egy olyan megkötyagosodott politikus, aki azokat jól bezárt börtönükből kiszabadíthatja, és akkor beáll a világon a pokol, mely könnyen a teljes megsemmisüléshez vezethet, mert az nem csak életet olt, hanem szennyezi a vizet, levegőt, kiirthatja a földön a legtokéletesebb terményt, az életet: elpusztul nem csak az ember, hanem az állat- és növényvilág is.

Földgolyónk talán évmillióig kering megszokott útján a világűrben, míg egyszer évmilliók eltelte után a világűr valamelyik pontjáról idetéved egy tökéletes úrhajó, abban olyan emberek, akik a tudást politikusok nélkül hasznosították. Megállapítják, hogy ezek is előrehaladtak, de rosszul gazdálkodtak a megszerzett tudással, és önmagukat irtották ki.

Ez a felfedezés vezette el Jancsit oda, hogy attól kezdve nem vett részt a további hasonló kísérletekben. Mert mi történik, ha az továbbra is a kezdett úton halad? Kétségtelen, hogy mindig haladnak, míg sok hasonló eset vár arra, hogy bizonyos idő múltán az emberiség kincsévé válhasson, már tudniillik, azt az emberiség hasznára, nem pedig a kiirtására fordíthatnák.

De így félő, hogy a továbbiaknál az eddigi erőknél a sokszorosára bukkanhatnának, ami végül is a pusztuláshoz vezetne. Ehhez ő nem nyújthat segítséget.

Más térre helyezte át a kutatásait. Évtizedek óta hangoztatják, hogy bizonyos idő múlva kiapadnak a föld mélyének kincsei, a szén-hidrogének, a szén, kőolaj, földgáz, amelyek ma mind a technika fejlődését szolgálják. Hogy mi lesz, ha ezek valóban kifogynak, azt nem nehéz elképzelni; nem fűtünk, nem világítunk, megállnak a csodálatos gépeink. A tudásnak azon kell dolgoznia, hogy ezek időben pótolhatók legyenek. Egy ilyen megtalálására fordította a saját tudását és további munkásságát. Megint itt is az egyhez tért vissza, a legegyszerűbb elemhez, a hidrogénhez. Arra gondolt legelőször, hogy a természetben ez fordul elő legbővebben, ennek kiapadásától nem kell félni. Ezt rejtik a folyók, óceánok vize. Földünk minden anyagának rendszerint lényeges része. Azonban a színképelemzés bizonyítja, hogy ez van jelen a világűr minden bolygóján, a napján, csillagján is.

Ha ezt munkába lehet fogni, nem kell félni, hogy egyszer kiapad.

Gyermekkorának a léghajók megfigyelésénél tett tapasztalatai, annak robbanó ereje, mellyel gyakran találkozott kísérletei során, arra mutattak, hogy ezen a téren eredményre lehet jutni. Ha egymagában nem lehet azonosítani, segíthet az, ha másokkal házasítja össze. Hosszú évek munkájával, közben a nyolcvanadik évét is elérte, sikerült azt igába kényszeríteni. Azonnal kérte a nyugdíjazását, amihez, - tekintve az életkorát, - természetesen hozzá is járultak.

Nem nyugdíj, hanem nagy összegű végkiegészítést adtak neki. Nem akarta, hogy a felfedezése egy ország, vagy valamelyik államszövetség birtokába kerülhessen, mert akkor azt biztos, hogy mások leigázására fordítanák. Úgy akarta azt közkinccsé tenni, hogy egyszerre tudja meg az egész világ, a föld minden népe. Londonba költözött vissza, s ott egy évi munkával elkészítette saját kezűleg azokat az apró gépeket, melyekkel a sikerét bizonyítani, bemutatni kívánta.

Aztán a világlapokban, ugyanabban az időben megjelent egy felhívás, mely a világ tudósait egy kongresszusra hívta, ahol ő a hajtóerő utánpótlásának biztos módját szándékoznak bemutatni.

Szeretné, hogy azt fizikus és vegyésztársai minden országban, minden nép hasznára tudnák használni. Az volt a szándéka, hogy ha az a gyűlés lezáródik, hazaköltözik a hazájába, Magyarországra. A kormány kérésére letelepedési engedélyt, Tihanyban a Biológiai Intézet és Tihany rév között egy szép telket utalt ki részére, melyben egy ismerőse már előző évben egy csodás villát épített fel. Az bármikor beköltözhető állapotban várja.

Ott szándékozott leélni azt, ami még az életéből hátra lehet. Hiába, az a föld, ahol az ember született, mindig visszahúzza, bárhol, és bárhogy is él.

++XII++

A fizikusok és vegyészek londoni kongresszusára már napok óta érkeztek a tudósok a világ minden részéből. Olyan kérdésről lesz ott szó, mely nem csak őket, de az egész emberiséget a legjobban érdekli.

Különösen az iparilag fejlett országok érdeklődése volt nagy, amelyeknek eddig is csak legfeljebb korlátozott mértékben álltak rendelkezésére a föld mélyének hajtóerőt jelentő kincsei. Ez végtelen sokat jelentene, ha azt nem kell nekik ezután a külföldön valutáért beszerezni.

A hatalmas csarnok zsúfolásig megtelt.

Az előadói emelvényen egy hosszú asztalt helyeztek el, s azon különböző apró gépek sora. El sem tudták képzelni, hogy azok milyen célt szolgálhatnak.

A belépő előadót csendes taps fogadta.

Egy magas termetű, fehérhajú, de életerős, mozgékony embert láttak maguk előtt, aki csendes mosollyal az ajkán nézett végig a megjelenteken, és mihelyt a taps elmúlt, megszólalt.

- Uraim! Önöket az általam a világlapokban megjelent sokat ígérő közleményem csábította ide. Én azt hiszem, hogy amit mondanó vagyok, és amit be fogok mutatni, az megéri ezt a fáradságot. Nem kívánok hosszadalmas lenni, arra nincs is szükség.

Akik itt összegyűltünk, mindnyájan hozzáértő emberek, olyanok, akik kevés szóból is sokat értenek.

Azonban mielőtt a tárgyra térnék, egy kis bevezetőt kell tartanom. Ígéretet teszek, hogy - habár a bevezető kissé hosszabb is lesz - annál rövidebb lesz a lényeg ismertetése, még rövidebb a bemutatása. Kérem szíves türelmüket.

Évek, évtizedek óta az emberiség legnagyobb gondja, hogy belátható időn belül kifogy a föld mélyének kincse, a szénhidrogének forrásai kiapadnak; kőszén, kőolaj, földgáz nem lesz. Unokáink mivel fognak világítani, fűteni, gépeket hajtani? Ha nincs hajtóanyag, megáll az egész élet. Számptalan tudós kísérletezik szerte a világban, hogy valami, ezeket helyettesítő anyagról gondoskodjon. Annyi biztos, hogy legfontosabb a villanyáram; ebben talán itt mindannyian megegyezünk. Csakhogy ennek az előállítása manapság még legnagyobb részben a szénhidrogének segítségével történik, s ami még jelentős ezen a téren, a víz ereje.

Az elsőnek a legnagyobb hibája, mint azt már említettem is, az, hogy kifogy. A víz ugyan bőségesen áll rendelkezésünkre, kísérletezünk is, hogy azt hasznosíthassuk. A tengerek áramlását át tudjuk alakítani árammá. Ugyanezt el tudjuk érni, ha a tenger mélyének és felszínének hőmérsékleti különbözőségét változtatjuk át villanyárammá. Csakhogy mindkettő olyan költséges mulatság, hogy erre, mint pótanyagra, komolyan nem is gondolhatunk.

Sokkal jelentősebb a folyóvizek hasznosíthatósága. Az, hogy a víz lefelé folyik, energiát jelent, ezt át tudjuk alakítani árammá. Ha a víz mozgásával nem vagyunk elégedettek, gátak közé szoríthatjuk, felduzzasztjuk; a magasból lehulló víz ereje áramot fejleszt, gépeket hajt. Földünkön sok a folyóvíz, eddig csak kis mértékben hasznosítottuk; ennek segítségével óriási energiát tudunk létrehozni. Az, hogy a völgyzáró-gátak létrehozása is nagyon nagy összeget, anyagot, energiát emészt fel, nem veszélyes, mert, ha elkészül, majdnem ingyen munkát végez, ezért önmagát törleszti le.

Ezen az úton nagy és jó eredményt tudnánk elérni, hiszen annak hasznosításánál még csak a kezdet-kezdetén járunk. Ezzel valóban sok energiához juthatnánk.

Azonban ennek is van néhány hibája, mégpedig elég jelentős. Gátakat állítunk a víz útjába, mesterséges tavakat, beltengereket létesíthetünk.

Ha ezt sokszorozzuk, energia-nyerés céljából nagy területeket rablunk el a mezőgazdaságtól, mégpedig az értékesebbeket. Miatta kevesebb élelmiszert tudunk termelni, s a földünk lakossága pedig állandóan szaporodik, és valamennyi enni akar... Az, ugyan igaz, hogy van a földünknek sok olyan területe, ami mind hasznosítható, ezzel az elrabolt területeket pótolni lehet; a tudomány fejlettsége ma olyan, hogy bármilyen területet termővé tud varázsolni. A technika mai állását tekintve ma akármilyen sivatag hasznosítására is módot ad. A vizek ilyen irányú hasznosításával egyelőre biztosítani tudnánk a mai szükségletet. De a technika tovább fejlődik, az iparosodás rohamos, ami ma elég, az holnap már kevés. A mi időnkben talán elegendő, még talán a fiaink, unokáink sem szenvednek szükséglet, de a dédunokáink korában már beköszönthet a csőd!

Azonban az elmondottakon kívül más veszedelmek is származhatnak ebből, amire nem is gondolunk. A nagy, mesterséges tavak, beltengerek óriási hatást gyakorolhatnak az éghajlatra, felboríthatják a természet megszokott rendjét. Más lesz a párolgás, a vizek körforgása, a szelek járása. Lehet, hogy ez egyik vidékre hasznos, de a másakra ugyanakkor kész veszedelem. Aztán néha az öreg föld is közbeszólhat. A gátjainkat számításaink szerint teljes biztonságúra tervezzük, s építjük, de bekövetkezhet egy olyan földmozgás is, mely hegyeket teremt, vagy tüntet el, meghasadhat a föld, hegycsúszások keletkeznek, melyek széttörhetik a legtökéletesebb gátakat is; a felduzzasztott sok milliárd köbméter víz egyszerre zúdul le a völgyekbe, síkságokra, s úgy elsodorja az ott talált falvakat, városokat, ipartelepeket, hogy csak nyomuk sem marad. A víz hasznosítása tehát jó, de nem ajánlatos.

Tudásaink még nagyobb csoportja az atomerőben bizakodik. Én, aki évtizedek óta ezzel foglalkoztam, bátran merem állítani, hogy az olyan nagy, olyan kimeríthetetlen, hogy ezzel a jövőnek minden gondját biztosítani lehet. De éppen azért, mert vele foglalkoztam, s így jól ismerem, állíthatom, hogy ez az emberiségre még nagyobb veszedelmet jelenthet. Nem arra gondolok, hogy meggondolatlan, sőt, ostoba politikusok, ezt háborús célokra használhatnák fel; ezeknek gátat lehet, sőt, kell vetni! Mert az emberiség pusztulásához vezetne.

A technikai tudásunk már ma is lehetővé tudja tenni, hogy ezt a hatalmas erőt az emberiség szolgálatába állítsuk. Már ma is működnek atomerőművek; ilyenek, sőt, ezeknél tökéletesebbek is, még számtalan készül. Tudjuk, hogy ezzel együtt jár a sugárveszély. Ha az kiszabadulhat az erőműből, az egész vidékre veszedelmet jelent, fertőzheti vizeiket, s a felettünk lévő levegőtengert, a szelek szárnyán még más, hatalmas vidékeket is fertőzhet. Már csak az ott keletkező melléktermékek eltüntetése is rengeteg gondot jelent.

Ehhez hozzá kell tennünk, hogy ezen a téren még csak a kezdet kezdetén járunk; behatoltunk a természet rendjébe, és úgy, ahogy a természeti erőnkkel meg is tudunk birkózni. Már ezzel is olyan rendkívüli erőt szabadítottunk fel, amit az atom- és a hidrogénbomba bizonyít. A tudomány azonban nem áll meg; mi lesz, ha olyan erőket szabadítunk fel, amelyek az eddigieknek is sokszorosa? Az én véleményem szerint az atomerő sohasem lesz jó az energia-hiány pótlására. Arra már bizonyosan, hogy a fénysebességet megközelítő gyorsaságú rakétáinkkal bekalandozzuk a világűrt, de a kieső hajtóerő pótlására sohasem lesz alkalmas.

Kísérletezünk a nap energiájának felhasználásával is. Ez is nagyon jó. Legnagyobb hibája csak az, hogy a Nap nem mindig, és nem mindenütt süt. És, ha a szükségletnek megfelelő mennyiségű energiát akarunk nyerni, földünk legnagyobb részét be kellene borítanunk napelemekkel. Legjobb tehát, ha ezt az űrhajóink műszereinek fejlesztésére hasznosítjuk csak.

A szél is mozgás, így az is hasznosítható, de az így nyert erő elenyésző.

Folytathatnám így akár órákon át, de az szükségtelen, mert a jelenlévők legnagyobb része ezeken már sokat gondolkozott, és gondolkozik. Nekünk valami olyanra van szükségünk, ami korlátlan mennyiségben, és minden helyen rendelkezésünkre áll.

Nyolcvan éves vagyok, és már több mint hatvan éve ezeken a kérdéseken gondolkodom. Kiskoromtól fogva, mindig a fizikát és a kémiát szerettem; különösen érdekelt mindig a robbanás. Tanáraim, észrevették az érdeklődésemet, fejlesztették a tudásomat. Még gyerek voltam, mikor az általam összeállított keverék felrobbant és lepörkölte a hajamat.

Gimnazista koromban egy klórvegyület felrobbantásával úgy bebüdösítettem az egész intézetet, hogy ott egy napig tanítani sem lehetett. A világháborúban készített kezdetleges aknáim előre jelezték, ha az ellenség észrevétlenül akart megközelíteni. Az indiai hadseregnél készített hadiszereim elvették a hegylakók kedvét az állandó támadásoktól. Ilyen irányú próbálkozásaim tették lehetővé, hogy egyetemi tanár, később kutató lettem.

Tevékenyen részt vettem az atombomba, és a hidrogénbomba megszerkesztésében, összeállításában, és más, hasonló kísérletekben. Mikor azonban hatóerejéről meggyőződtem, igyekeztem tudásomat más irányba terelni, hogy a felszabadított hatalmas erőket ne az emberek kiirtására, hanem inkább boldogítására fordíthassuk. Mivel szerintem ez gépeink sokaságának hajtására sohasem alkalmas, ezért más téren igyekeztem célhoz érni.

Köztudomású, ahogy a földünk, mint, szerte a világűrben, a legkimeríthetlenebb anyag a hidrogén, azaz a legegyszerűbb elem. Az összes folyó- és állóvíz mind „há, kettő, ó”, de mind a szerves, mind a szervetlen anyagoknak nagy része is tartalmazza, ez tehát ki nem fogyhat. Kezdetben a léghajók töltőanyagul használták, mert könnyű. Van egy olyan tulajdonsága, mely jól hasznosítható: robban! Viszont a motorokat apró robbanások sorozata hajtja.

Eddig már sokat megismertünk a természet csodás erőiből, de még több olyan van, amelyeket talán soha meg sem ismerhetünk. Csak mást ne említsek, mint az élet. A növény- és az állatvilág. Mind szerves, és szervetlen anyagokból van összerakva, azaz élettelenekből, de mégis keletkezik: él, nő, táplálkozik, szaporodik.

A vallások eljutottak addig, hogy „egy” a lényeg; azaz minden az egyből alkotott. Minden valóban arra mutat, hogy minden anyag az egynek különböző összetételéből keletkezhetett, különböző körülmények hatása alatt. Ezért fordultam a legegyszerűbb elem, a hidrogén felé a kutatásaimban. Ezen a téren értem el sikert. Ezt az eredményt kívánom én most itt bemutatni.

- Ez volt a bevezetés, ezen az úton jutottam el a célig. A tárgyalás rövid lesz. Itt vannak ezek a gépek, melyeket magam készítettem. Nem is magyarázgatok sokat, hiszen a jelenlévők között, aki látja, az érti is a jelentőségét. Sorban bemutatom, megnevezem.

- Ez a kis készülék a vizet bontja alkotó elemeire. A nyert hidrogént ebben vegyíttem egy nehezebben robbanó, de könnyen előállítható gázzal. A keveréket bevezetem apró adagokban ebbe a dugattyúba, ahol villanyszikra gyújtja, így robban, meglöki a dugattyút, azaz mozgást hoz létre; ugyanez ismétlődik a másik oldalon. Itt forgómozgássá változtatom, az megpörgeti az áramfejlesztőt. Látják, máris kigyúlt az égő. Innen a vezeték ide a villanymotorba viszi a keletkezett áramot, kapcsolom; működik a motor.

A keverékem tehát hajtóerőnek bizonyult. Itt nem keletkeznek káros gázok, melyek a levegőt szennyezhethetnék, csak vízpára és szilárd salak képződik a robbanáskor. A pára lehűtve, vízzé alakul, újra használható. A szilárd anyag eltávolítása okozott a legnagyobb gondot, de hónapok munkájával az is sikerült. Kitűnő szigetelőanyag.

- Önökre vár az, hogy tökéletesítsék, hogy olcsóbbá tegyék, mert az így előállított hajtóanyag kezdetben a jelenleginek kétszeresébe kerülne, így egyelőre nem versenyképes, és a versenyképességét a nagy vállalatok akadályozni próbálják, de a végén mégis ez lesz a győztes. Az olajvállalatok még olcsóbban is fogják értékesíteni, amit kihozhatnak a föld mélyéből, csak ennek elterjedését gátolhatják, de nem jelent nagy gondot, hogy mi ennek az olcsóbbá tételét mindig megvalósíthassuk.

Önöket azért kérehettem ide, hogy egyszerre ismertté tegyem. Ne lehessen ez egy ország, egy államszövetség kizárólagos birtoka, és a fejlettebb ne zsákmányolhassa ki a gyengébbet; hogy ne fokozódhasson a háborús veszély. Bemutattam, tehát megvalósítható; mindegyikük kap egyet ebből a könyvecskéből, mely minden szükséges ismeretet tartalmazza és minden ország saját maga megvalósíthatja; hajtóanyag tekintetében nem szorul behozatalra.

- Én ezzel, eleget tettem emberi kötelességemnek. Most én magam helyezem nyugállományba magamat. Ha valaki még felvilágosítást akar kérni tőlem, megtalálhat, mert szülőhazám Magyarország engedélyezte, hogy ott telepedjek le. Ezért a Balaton mellett, Tihanyban töltöm le a hátralévő napjaimat.

Holnap utazom oda. Köszönöm, hogy megjelentek, és hogy meghallgattak.

Köpeczy Dávid, a Faipari Tröszt nyugalmazott vezérigazgatója házánál eljegyzési lakomára készülődtek. Felesége, Madarassy Márta sürgött-forgott a nagy, terített asztal körül, amely fejedelmi pompával volt megterítve. Minden teríték mellett virág is volt. A legfiatalabb gyermekük, Hajnalka, délelőtt érettségizett, most pedig az ő eljegyzésére készülnek. Barabás Barna, a TV riportere a vőlegénye. A kis menyasszony a szomszéd szobában öltözködik, hogy illő díszben fogadhassa a vőlegényét, aki még nem érkezett meg, mert csak este hatkor szabadul a stúdióból. Természetesen az eljegyzésen az egész család megjelenik.

Először a két fiú érkezett: Mózes és Áron. Mózes a családi nagyüzem főmérnöke, Áron a győri vagongyárban teljesít hasonló szolgálatot. Végül a legidősebb lány, Ildikó jött a férjével: Vass Vincével, aki egy nagy Állami Gazdaságnak az igazgatója, és kislányával, a kis hároméves szösze Esztkével. Tekintettel arra, hogy a család legfiatalabb tagja is férjhez óhajt menni, a két idősebb fiúnak ez kitűnő alkalom arra, hogy a húgocskájukat ugrassák.

A TV be volt kapcsolva, a szokott műsor szerint haladt, de nem nagyon figyelt rá senki. Hét óra után pár perccel a TV bájos mosolyú bemondónője hangjára figyeltek fel, aki ugyanis azt közölte:

- A TV közönségszolgálatára közölte, hogy holnap délelőtt tíz órakor a Párt és a Kormány kiküldöttje a ferihegyi repülőtérre fogadja a hazánkba érkező, és itt nálunk véglegesen letelepedő Jon Gall világhírű atomtudóst. Onnan a Párt kiküldöttje a Tihanyban már az elmúlt években felépült gyönyörű villájába kíséri, ahol egy kis ünnepséget rendeznek tiszteletére. A közvetítést a fiatal reporterünk, Barabás Barna vezeti.

- Mit érdekel minket az öreg jenki tudós; inkább jönne már az a vőlegény, mert kutyamód megéheztem, és a beáradó illatok még fokozzák az éhséget - szölt Áron.

- Megnyugtatlak, hogy ő már mindjárt itt lesz, biztos, hogy jobban várja ezt a percet, de nem azért, mert éhes, - felelte az anya.

Csakugyan, a következő percben berobogott Barna is. Kor szerint, sorban üdvözölte a megjelenteket, jövődő családjának tagjait, csak a végén jutott el a menyasszonyjelöltig, aki csak a kezét nyújtotta neki.

- Mi az? Még csak egy pusztit sem kapok?

- Türelem, Fiacskám! Még nincs karikagyűrű...

- Ha csak az kell! Itt van, jöhet a puszi!

Nagy nevetés, és sok szerencse-kíváncsók közben, felhúzta a gyűrűt a lányka ujjára, és egy gyönyörű karperecet is felcsatolt a karjára. Ekkor már a kislány odaadón simult hozzá. Áron nem állta meg, hogy oda ne szóljon:

- Jó, jó, de ne tartson nagyon sokáig, már mondtam, hogy nagyon éhes vagyok!

A kis csöppség, Eszti ke sem állta meg, hogy ne jegyezze:

- Érdekes... hát csak ennyi az egész eljegyzés? Hiszen akkor már én is menyasszony vagyok, mert a szomszédék Sanyija minden nap megpuszil, többször is.

A szokásos módon zajlott le a jelenet, de aztán véget ért a csókolózás, és a szerencsekíváncsók áradata. Körülülték az asztalt, megkezdődött a lakoma. Hiába van az a szólás-mondás, hogy a magyar ember, míg eszik, nem beszél, mert itt állandóan beszélgettek, rendszerint egyszerre még többen is.

Közben a borospoharak gyakran kiürültek, ízlett a „Badacsonyi kéknyelű” és a „Szürkebarát” is. Már a feketekávé is túljutottak, mikor Hajni megjegyezte:

- Csak azt sajnálom, hogy nagyanyó nem lehet itt; mindig én voltam a legkedvesebb unokája.

- Hiába hívtuk, és hívjuk, minden alkalommal, nem jön - mondta az apa. Azt mondja, hogy ebben a bűdös városban egy napig sem tudna élni. Ő Az erdő alján született, azóta is mindig erdők között lakik. Amíg él, addig őt ottmarad.

- Nem baj. Valamelyik nap, ha ráértek, leszaladtok Barnival hozzá a Bakonyba.

- Hanem Anyukám, - szólt a vő-jelölt, - úgy gondolom, hogy egy ilyen jó lakoma után csemege is jár.

- Nocsak, nézzétek ezt a fiúcskát! Nincs megelégedve, mondta megsértődve az anyós.

- Ne haragudj, én nem ételfélére gondoltam, hiszen az itt csodálatos volt, hanem olyan csemegére gondoltam, mellyel kizárólag csak én szolgálhatok.

- Nos, arra mindannyian kíváncsiak vagyunk.

- Itt van a „Népszabadság”, a „Népszava”, a „Magyar Nemzet” mai száma, és mind a háromban egy riport, azt a ti vőtök írta.

- A riportokkal már torkig vagyunk! Ahogy ti az úgynevezett nagyfejűeket vallatni szoktátok...

- Ezt kivételesen mégis érdemes lesz meghallgatnotok. - Felolvassam?

- Halljuk! De nem hosszú?

- Majd a végén még azt sem bánnátok, ha sokkal hosszabb lenne. Figyeljétek:

- Tudósítónk, a jól értesült köröktől megállapította, hogy Jon Gall, a híres atomtudós magyar származású. Az első világháború alatt a brassói huszonnégyes, később a marosvásárhelyi huszonkettes honvédségnél főhadnagyként szolgált. A háború után az angol gyarmati hadseregnél Indiában teljesített szolgálatot, mint ezredes. Leszerelése után az Oxfordi Egyetem tanára volt hosszú évekig. Később Amerikába került, ahol az atombomba kikísérletezésében vett részt. Ott dolgozott egészen a nyugdíjazásáig. Az atom és a hidrogénbomba borzalmas hatása miatt más irányú kutatáshoz fogott. Láta, hogy a föld kincsei, a szénhidrogének, kőszén, kőolaj, földgáz bizonyos idő elteltével kifogy, így az emberiségnek más hajtóerőre lesz szüksége, valami olyanra, mint ami kimérhetetlen mennyiségben áll majd rendelkezésre. Szerinte ez a hidrogén. A folyó- és állóvizek mind „há, kettő, ó” így az korlátlanul rendelkezésünkre áll. Évek kísérletei útján elérte, hogy azt egy más gázzal keverve, motorok hajtására lehet használni, hogy az gépeket hajtson, fűtsön, világítson. Ezt sikerült neki megoldania. Tegnap Londonban a világ összes tudósának bemutatta. Ezzel biztosította, hogy az emberiség köz-kincse lesz.

Ma még drága, kétszerese annak az előállítási költsége, de az már a tudósok, a fizikusok feladata, hogy olcsóbbá tegyék. Nem kell félni, hogy dédunokáink majd megfagynak fűtőanyagok hiánya miatt.

- Ha érdekel, tovább olvashatom?

- Istenem, - sóhajtott az apa - úgy dobog a szívem, már sejtem, hogy mi következik.

A többi is síri csendben várakozott.

- A világhírű tudós sohasem mondott le a magyar állampolgárságáról, de közben angol és amerikai állampolgár is volt. Most kérte kormányunkat, hogy végleg itthon telepedhessen le. A kormány méltányolta, és örömmel értesült szándékáról és Tihanyban, a Biológiai Intézet és Tihanyi rév között egy szép telket adományozott neki, ahol tudósunk már a múlt év folyamán egy hétszobás, mellék-helyiséges, gyönyörű villát építtetett magának. Ezt már az előző évben csodálták az arra járók, de nem tudták, hogy az kié. Holnap tér haza véglegesen, Ferihegyen lesz a fogadtatás, aztán egy félórával később Tihanyban az ünnepség. Oda az utat a saját helikopterén teszi meg.

- Tovább! Tovább! - szólt izgatottan a kis menyasszony.

- Tudósítónknak sikerült kideríteni, hogy Csík-megyei Kászonfaluban született, ezernyolcszáz-kilencvennégy december hó tizenötödikén. Ott kántortanító volt az apja. Elemi iskoláit szülőfalujában, középiskoláit Kézdivásárhelyen, az egyetemet a fővárosban végezte. Mint a honvédség tisztje, végigküzdötte a világháborút, négy ízben is sebesült. A háború után Indiában, mint angol gyarmati hadsereg ezredese, később az oxfordi egyetem tanára, végül Amerikában, mint atomkutató működött. Nőtlen, agglegény, haja hófehér, de eleven, mozgékony, fiatalos.

- Mi az? Vége van? Mondd tovább, - habár már tudjuk, hogy mi következhet, - rebegte az apa.

- Már nem sok van hátra. Most jön a csemege:

- Nevét nem változtatta meg, csak angolosította; magyarul így hangzik: Gaál János.

- Az apám...

- Öregapó...

- A mi nagyapánk...

- Esztikénk dédapja...

Kiáltották majdnem egyszerre. Aztán megindult a szóáradat, melyből azt lehetett leszűrni, hogy az anya, a dédanya hatvan éven át hűségesen kitartott jegyese mellett...

Mindig hirdette, érezte, hogy vőlegénye él, nem halt meg, és egyszer visszatér... Megérezte volna azt, ha valami történt volna vele. Ez az erős hit győzedelmeskedett, az elvesztett visszatért... hogy egy nő hatvan éven át hű maradjon a vőlegényéhez, az valóban megdönt-hetetlen világrekord.

- Hanem ebből egy óriási baj származhat, - kiáltotta a vőlegény.

- Mi baj lehetne?

- Ma itt eljegyeztem Köpeczy Hajnalka kisasszonyt, a holnap már egy egészen más nevű nőt csókolgatok, feltéve, hogy ő akkor is engedi.

- Mit beszélsz?

- Holnap az ő neve már Gaál lesz. Mert az természetes, hogy a jegyesek hatvanévi várakozás után holnap megtartják az esküvőt is. Apósom törvényes gyerekké változik, így megváltozik a neve is.

- Te már azt is tudod, hogy holnap megesküdnék?

- Az csak természetes. A TV engem bízott meg a felvételekkel; nekem pontosan mindent előre el kell rendeznem. Vagyis be kell ütemeznem, el kell készítenem a forgatókönyvet. Az adás percre megy.

- Akkor áruld le, hogy a rendező hogyan rendezi majd el az egészet? Én nagyon félek, hogy mikor anyám ezt megtudja, még valami baja eshet.

- Látjátok? Én gondoltam erre is.

- Mondjad már! Hogy lesz tehát?

- Az lesz a bevezetés, hogy apuka felad egy táviratot, az lesz a szövege:

- Édes, jó Anyám! Holnap pontosan féltizenegykor kapcsolj be a televíziót. Csókol fiad: Dávid.

- Ez jó. Lesz ideje megnyugodni.

- Mi kilenckor Férihegyen fogadjuk a Központi Bizottság kiküldöttjével. Ő fogja haza kísérni Tihanyba. Pontosán féltizenegykor, mi is a Párt és Kormány képviselőivel belépünk a villa udvarába.

Természetesen a TV már készíti a felvételeket. Mi, akik itt vagyunk, mind részt veszünk a küldöttségben. Aztán előlép a Párt ki-küldöttje, és egy szép beszéddel köszönti hazánk hazatérő nagy fiát.

Aztán előlép a legfiatalabb, a kis dédunoka, azaz Eszti, üdvözlő szóval és egy nagy rózsacsokorral. Következik a családi csókolózási jelenet. Később az autó-karaván útnak indul Bakonyrejtőd felé. Ott a fehérhajú vőlegény átöleli az ugyancsak fehérhajú menyasszonyát. Eléjük áll az anyakönyvvezető széles nemzetiszalagjával a mellén. Azt nyomban felváltja a pap, mert a nagyanyánk nem elégszik meg polgári házasságkötéssel; befejezés egy jó kiadós lakoma. Jól állítottam össze a forgatókönyvet?

- Valóban, remek gondolat. De hol lesz a lakoma. Ki főz? Hol terítnek? Oda még csak be sem férünk...

- Egy jó rendező mindenre gondol. Minden engedély készen van. A „Marinát” Füreden már értesítettük, onnan készen hoznak mindent, azok értenek a terítéshez. Az anyakönyvvezető, a pap már értesítve van, pontosan meg fognak jelenni.

- Nos, Hajni, te megjártad, mert a vőlegényednek még csavarosabb az esze, mint egy székelynek.

- Csak olyan, mert valóságban én is székely vagyok; a dédapám még ott született Márkosfalván. Más baj van...

- Mi lenne az a hiba?

- Hát az, hogy a TV szerződtette Hajnit bemondónőnek...

- Hiszen ez nem baj, sőt, öröm! Nagyobb lesz a jövedelmeitek!

- Igen ám, de a képernyőn legalább tízmillió nézheti, s annak legalább a fele férfi, s ő majd azokra is mosolyog... Ezt én, ezt hogy bírom ki?

++XIV++

Másnap, fél tizenegykor egy egész autósor állt meg Tihanyban, a szép villa előtt. Az idős professzor kísérelésével már korábban hazaérkezett. A nyitott előcsarnokban kényelmes karosszékekben ülve beszélgettek, nézték a csodás kilátást, mert arról a pontról a tó egész keleti fele jól látható.

Mikor az autósor lestoppolt, felugrott, fiatalos lépésekkel ment le a lépcsősoron. A gyönyörű virágoskertben találkozott az érkezőkkel. Arra gondolt, hogy valamilyen ünnepség készül az ő tiszteletére. A Központi Bizottság titkára azonnal hozzákezdett a beszédéhez:

- Kedves Professzor Úr, engedje meg, hogy mind a Pártunk, mind a Kormány nevében szeretettel...

Nem folytathatta tovább, mert a kis szöszeke Esztike odafurakodott, és rángatni kezdte a kabátját.

- Várj! Előbb én mondom el... Mert ha nem addig elfelejtem...

- Igazad van, Kicsikém: mindig a hölgyeké az elsőség...

- Ki vagy te, aranyos Drágaság? - szólt a professzor is.

- Te is várj! - Mondtam, hogy elfelejtem. Azt még tudom, hogy úgy kezdődik, hogy aranyos, drága, édes Déd-nagyapám... Látod, zavartatok, nem tudom, mi következik. Arra emlékszem csak, hogy a végén a markodba kell nyomni ezt a csomó virágot...

Mint a pelyhet, kapta magasba dédapa a kislányt.

- Hogy mondtad, Aranyoskám?

- Úgy, hogy Déd-nagyapukám!

- De Kicsikém! Én legényember vagyok, és nem...

- Mese az. Én az este mindent kihallgattam, így csak tudom, hogy te vagy a Déd-nagyapuka...

- És te ki vagy?

- Még azt se tudod? Eszti vagyok a te dédunokád!

- Akkor van neked dédanyád is?

- Hát persze! Ő is Eszti... De az nem tudja, hogy mi itt vagyunk. Féltünk, hogy valami baja lesz örömeiben: azért nem hoztuk magunkkal. Megbeszéltük, mi megyünk majd oda...

- Tehát él... Él az én Esztikém, a Cigánykám?

- Kedves Professzor Úr, bocsásson meg, de én belesültem az üdvözlő beszédembe. Ez az aranyos kislány mindent elmondott, amit én nem is tudtam volna olyan jól elmondani. Engedje meg, hogy bemutassam a küldöttségünket!

Ő itt, a fia: Köpeczky Dávid, a Faipari Tröszt nyugalmazott vezérigazgatója, Ő pedig a felesége, azaz az Ön menyje: Baróthy Gizella.

Potyogtak a könnyei, mikor magához ölelte nyugdíjas kisleányát és a menyét.

- Folytathatom... itt áll két fiú-unokája: Mózes és Áron. Egyik a Csepeli nagyüzem, másik a Győri Vagongyár főmérnöke. Ez pedig a legidősebb unokája, Ildikó, Eszti édesanyja a férjével, aki egy nagy Állami Gazdaság igazgatója.

- Tudod-e, Déd-nagyapó, hogy déd-anyónak is ilyen szép fehér a haja?

- És az neked tetszik?

- Nagyon, nagyon, azért szeretlek máris...

- De mintha volna még valaki?

- Igen, van. De nagy bajban vagyok, - szólt most Barna, a riporter.

- Hogy-hogy?

- Kedves Bátyám, én tegnap este eljegyeztem, a legfiatalabb unokádat, Köpeczy Hajnalka kisasszonyt, hogy vegyem feleségül akkor Gaál Hajnit? De most, Bátyám, te idepottyantál közénk. Beütött a baj.

- Miért akarsz te mást feleségül venni, mint akit eljegyeztél?

- Az a helyzet, hogy te most feleségül veszed a menyasszonyodat, az ő neve holnap már nem Köpeczky, hanem Gaál lesz.

- Hát, te igazán nagy betyár vagy. Jöjj közelebb, szoríts velem kezét, elfogadlak igazi székelynek. Ez a góbé talán még az esküvőm időpontját is kitűzte?

- Pontosan úgy, amint mondtad, Bátyám. A TV-nél szabott az idő. Nemsokára indulnunk is kell Bakonyrejtődre, mert az esküvő pontosan tizenkettőkor kezdődik.

- Remekül intézted. Pontosan elég, hogy az én Cigánykám kerek hatvan esztendeig várt...

- Déd-nagyapó! Tied ez a ház? - kezdte megint Eszti.

- Eltaláltad. Tetszik neked?

- Nagyon, de nagyon...

- Akkor, ez ettől a perctől kezdve, a tied. Neked adom.

- A házat, udvart, kertet és a vizet is?

- Mindent, amit itt körül csak látsz.

- Jaj, de jó! Jaj, de jó!

- Miska!

- Parancs, Professzor Úr!

- Keríts egy jó asztalost. Nagy betűkkel aranyozva, estig legyen felírva a ház homlokzatára:

ESZTER-HÁZA, - így, kötőjellel!

- Igenis, meglesz...

- Ki volt ez a bácsi?

- Ő Miska, az inasom.

- Ennek te parancsolsz?

- Amint láthatod!

- És az ott, az a másik?

- Ő pedig Marci a komornyik.

- Annak is parancsolsz?

- Feltétlenül!

- Szóval, ha a ház az enyém, akkor én parancsolok?

- Pontosan.

- Marci! - Gyere ide!

Marci azonnal ugrott, s meghajolt a kislány előtt.

- Parancsoljon, Úrnőm!

- Azonnal terítsetek, meg kell kínálnom a vendégeimet. Csak nem engedhetem el úgy őket, hogy még csak le sem üljenek.

- Látod, már is több eszed van, mint dédapádnak. Marci! Hajtsd végre az úrnőd parancsát! Menjünk át az ebédlőbe; biztos, hogy ott találunk valamit.

Vidáman nevetgélve engedelmeskedtek. Mindenkinek nagyon tetszett az előbbi jelenet. Kissé később a Professzor megjegyezte:

- Az orvosok sokat vitatkoznak az átöröklésről, hát kell ennél jobb példa? Én messze, az óceánon túl a kapitalizmusban éltem úgy, ahogy ott szoktak, ez a csöppség itt, a szocializmusban született, s úgy tud rendelkezni, mintha ott élt volna.

- Déd-apóka! Nagy baj van!

- Mi volna az, Kicsikém!

- Jó, hogy itt van mindenem, de kivel játszom majd?

- Majd azon is tudunk segíteni. Marcinak is, Miskának is van egy-egy hozzád hasonló-korú fiacskája. Hol vannak?

- Marci! Hozd ide őket!

Két lurkó természetesen ott leselkedett az ajtónál. Alig lehetett odaterelni, úgy szégyenkeztek. Eszti megszólította őket:

- Hogy hívnak?
- Csuka Peti.
- És tégedet?
- Morcos Pali.
- Jól van. Ti lesztek az én lovagjaim...
- De hiszen itt nincsen ló - mondta Peti.
- Szamár vagy. A lovag nem ló. Minden nőnek kell udvarló, nekem ti lesztek az udvarlóim.
- De, - kezdte volna Peti, de Pali letorkolta:
- Hagyd, ló ugyan nincs, de udvar az van.

++XV++

A gyorsan megterített asztal mellett - amely minden jóval meg volt rakva, - kedélyesen elbeszélgettek. Az idős professzor nem győzött betelni a fiával, annak gyerekeivel, de különösen a kis Esztinek a természetessége tetszett neki nagyon, aki értett is hozzá, hogy behízelegje magát. Mindig a dédapa ölében ült, simogatta a haját, szorosan hozzábújva hízelgett, mint egy kiscica, és folyton beszélt...

- Van nekem szép házam. Itt fogok lakni dédapával, idehozom déd-anyót is. Ők mindig az én vendégeim lesznek...

- És velem, és apukával mi lesz? - kérdezte meg tőle az anyja.

- Van autótok, akármikor jöhettek, de csak úgy, ha mindig hoztok nekem csokit, és olyan meggyest, mert én azokat nagyon szeretem.

- És velünk mi lesz? - kérdezték a többiek is.

- Nektek is lesz autótok, jöhettek. Itt nálam van hely, elfértek. Itt nyaraltok, lubickolunk a vízben.

A Párt és a Kormány kiküldöttjei nem sokat beszéltek, inkább gyönyörködtek a család összekerülésében... Egyikük megjegyezte:

- Most nem csak mi ünnepelünk.

Ebben a pillanatban a képernyők előtt ül a fél ország. Öröm az mindenkinek e hazában, hogy a tudós a messzi idegenből is visszatért, hazajött. Ők is velünk gyönyörködnek ebben a szép jelenetben. Merem állítani, hogy a TV-nek eddig még nem volt ilyen sikeres száma.

- Marci! - kiáltott a kis Eszti.

- Parancsára, Úrnóm!

- Álljanak elő a kocsik. Indulunk dédanyádért.
- Nézzétek! Figyelmesebb, mint mi vagyunk. Valóban indulni kell, nehogy lekéssük az adás időpontját.

++XVI++

A Dédnagymama fia, Dávid építtetett Bakonyrejtődön egy kis faházat, olyanformát, mint odahaza a szülőföldjén szoktak építeni. Két kis szoba, konyha, kamra- és egy előszobából állt. Hátul az erdő, előtte egy nagyon gondozott, szép virágoskert... Balra a kis törpe falu, jobbra az egy tanerőből álló iskola. Mikor valamikor régen, Nyárádremeretéről elüldözték, itt telepedett le, mivel máshol nem helyezkedhetett el. Azonban ő itt is jól érezte magát. Gondozta a zöldséges- és a virágos kertjét, tanított az iskolában. Már a falucska majdnem minden lakója az ő tanítványa volt. Ő szerette a falut, a lakosság szerette őt. Mint nyugdíjas is itt maradt, mert nem szerette a városi zajokat. A magány sohasem bántotta, mindig talált magának foglalkozást, és olyan jó volt mindig visszagondolni a múltra, amikor őt nagyon szerették, amikor ő is nagyon szeretett.

Itt született a fia, itt töltötte a gyermekkorát, de később a szünidőket, vakációkat is. De a gyermeke nagyra nőtt, és megházasodott. Egymás után beköszöntött a négy unoka. Természetesen ők is mindig itt nyaraltak, az erdő mindig kínálta a csemegéit; szamóca, málna, gomba mindig volt. Aztán az unokák is nagyra-nőttek, de az nem hiba, mindenkinek van autója, mikor tehetik, leszaladnak ide; hozzák a kis Esztit is, de sajnos, mindig viszik is.

Ha aztán ezeken felül is van gondolkodásra ideje, akkor mindig a vőlegényére gondolt. Hiába próbálták azt neki bemagyarázni, hogy a háborúban elesett, vagy eltűnt valahol eltűnt a nagyvilágban, hogy az már bizonyos, hogy nem él. Ő makacsul kitartott, az ő hite szerint él, és visszatér. Ő megérezte volna, ha valami baj érte volna. Most éppen ez forgott a fejében, mikor a postakiherdő bekopogott.

- Tanító néni! - Őt mindenki mindig így hívta. - Távirat érkezett.

- Add ide már! Megyek a szemüvegért. Hiába, messzire még jól látok, de olvasáshoz már kell a szemüveg. Csak nem esett valamilyennek valami baja?

Besietett a házba. Feltette a szemüveget, felszakította a táviratot, olvasta:

- Édes jó Anyám! Holnap fél tizenegykor nézd a televíziót! Csókol Dávid.

- Mi a csudának nézzem? Már unom azt a sok össze-visszaságot. Mindig csak vezetőkkel beszélnek, azokat beszélgetik, azok meg mindig ugyanazokat mondják... Aztán már fárasztja a szememet. De azért ne mondják, a kedvükért bekapcsolom, megnézem. De már tíz is elmúlt. A táviratot tegnap adták fel, és csak most hozták. Hiába, régebben a posta is más volt.

Kényelmesen helyet foglalt a képernyő előtt, és bekapcsolta a készüléket. Még az iskola-televízió adása folyt, de nemsokára véget ért. Majd megszólalt a bemondónő:

- A televízió egy helyszíni közvetítést vetít. A világhírű atomtudós érkezett haza Amerikából, Tihanyban telepedett le véglegesen. A közvetítést Barabás Barna riporterünk közvetíti...

- Mit érdekelnek engem holmi „Zsongálok”. Már azt hittem, hogy megint Vietnámot, vagy a Közel-Keletet hozzák. Mintha nem volna elég bajunk itthon. De már értem, a riporter a Hajnika vőlegénye; meglátom, hogy milyen ügyes lesz.

Feltűnt a kép a képernyőn is; egy igazán gyönyörű épület az erdő szélében. A nagy, nyitott előcsarnokban két férfi beszélget. Érdekes, az a fehérhajú olyan ismerősnek tűnik... Aztán bevonultak az autók, érkezettek. Azonnal rájuk ismert. Valami különös izgalom járta át...

- Ni, ni! Hiszen ezek az enyémekek... Ott a fiam, az unokáim, még az aranyos Esztikém is. De micsoda nagy virágcsokrot cipel... De mi a fenét keresnek ezek ott?

Aztán az idegen úr kezdett beszélni, de a kis Eszti rángatni kezdi a kabátját, sőt, beszél is...

- Várj! Előbb én mondom el.

Az a fehérhajú idegen szólt, de Esztike arra is rászólt:

- Te is várj! Mondtam, hogy elfelejtem... Azt tudom, hogy úgy kezdődik, hogy Édes Kedves Aranyos Déd-nagyapókám... Egy biztos, hogy a végén a markodba kell nyomni ezt a sok virágot... Jézus-Mária... hiszen ez Jancsi, az én Jancsikám.

Mindig tudtam, hogy hazajön... De megálljatok! Ti tudtátok, s nekem nem szóltatok, hogy ez a kis nyelves kofa, hogy beszél, hogy ölelgeti, csókolgatja.

Aranyoskám, csak pótolod, hiszen az a szegény eleget mulasztott. Ni, hogy behízelegte magát. Jancsi már a házat is neki adta. Úgy látszik, hogy nem koldus. Ha egynek ennyit ad, vajon jut-e a többinek?

Nézze meg az ember, hogy rendelkezik a kis taknyos, s az inas hogy hajlong előtte... Igen is, Úrnőm! Ebből is lesz valami, ha nagyra nő. Ő majd megtáncoltatja az urát. Most meg engem akar odavinni örökös vendégnek. Aranyos kölyök, nem csoda, hogy mindig olyan nagyon szeretem... Mi? Micsoda? Hogy ide jönnek? Anyakönyvvezető... Pap... Úristen! Mi lesz itt? Ide be se férnek. Meg valamit enni is kellene adni nekik, hiszen délben lesznek itt. Azt se tudom, hol áll a fejem. Még az ágy sincs bevetve. Takarítva sincs. No, nekem ezek feladták a leckét! Így a nyakamra hozni ennyi embert. Mit adok nekik enni? De legalább előre megírták volna. No, Jancsikám, ezért veled is lesz egy kis számolnivalóm... Még fel is kellene öltöznöm. Az sincs, amit magamra felvegyek...

Ez így ment legalább egy óra hosszát. Zsörtölődött, morgott, de a munkája sehogy sem haladt előre. Még ünneplőbe se öltözött. A feje is úgy volt, ahogy reggel bekötötte kendővel, mikor a völgyben a sok autó befordult a falu felé.

++XVII++

Alig pár pillanat alatt, már is ott sorakozott a sok autó a ház előtt. Természetesen a kis Eszti ugrott le legelőszőr, és már kapaszkodott is a dédanyja nyakába...

- Déd-nagyanyókám! Hoztam neked Déd-nagyapókát...
- Aranyos vagy most is, mint mindig. Őt is te hoztad ki?
- Jancsikám!
- Esztikém!

Többet nem is tudott egyik sem mondani, csak átölelve tartották egymást hosszú ideig... Megilletődve nézték őket. Eszti törte meg a csendet újra:

- Szólj már, Déd-anyó! Nem látod, hogy ez a bácsi, ez a széles-szalagos téged kérdez?

Valóban, az anyakönyvvezető állt előttük, feladva a szokásos kérdést. Aztán előlépett a pap; annak is el kellett mondani a „holtomiglant”. Aztán megeredt a szó. Be se mentek a házba, ott kellemesebb volt a sok rózsza között. Közben az erdőben is felelgetni kezdett egymásnak egy rigópár... Megszólalt végre az idős tanár: - Emlékszel-e Cigánykám? Akkor ott a szovátai erdőben is ugyanígy huncutkodtak a rigók. Az a gyanúm, hogy ez a mi nyugdíjas kisfiúnk akkor kopogtatott...

- Miket beszélsz ennyi ember előtt? Még most sem jött meg az eszed? Azóta megkomolyodhattál volna...

Jött a pincér jelenteni, hogy tálalva van. Átvonultak a tanterembe. Az ősz hajú új asszonyának tátva maradt a szája a csodálkozástól. A padok helyén hosszú asztalsor pompásan megterítve, megrakva minden jóval. A füredi „Marina” szálló kitett magáért. Még a falakat is a virágok sokasága fődte, egyedül a padló volt hepehupás, mert a sok gyerek évtizedek alatt kikoptatta. De ki néz ilyenkor le a földre? A kis Eszti, hiába akarták máshová ültetni, erőszakkal is az ősz hajú ifjúpár közé furakodott. Hol az egyiknek, hol a másiknak hízelgett.

- Ugy-e, Déd-nagyapó, bekapjuk ezt a kis ennivalót, és visszük Déd-nagyanyót magunkkal; haza, az én házamba. Ott mindig az én vendégeim lesztek.

A riporter eddig alig szólt valamit; itt nem kellett kérdezősködni. Nem a társaságnak, hanem a mikrofonba beszélt:

- Kedves Nézőink, Kedves Hallgatóink! Ma mindannyian tanúi lehettek egy világcsodának, egy olyan világrekordnak, amilyen még nem volt. Egy emberpár mutatta be a hűség legmagasabb fokát nekünk itt, nézőinknek, és hallgatóinknak a képernyő előtt. Egyszerre, egy napon tartották meg az esküvőjüket, az aranylakodalmukat, a gyémántlakodalmuk pedig még ebben a percben is tart. Mindannyian sokat tanulhattunk példájukból.

Kár, hogy az adásidőnk lejárt, mert még volna itt néznivaló.

Én a rádió, a televízió, a magam, a nézőink, hallgatóink nevében is tolmácsolom szerencse-kívánatainkat. Ha Tihanyban járnak, gondoljanak arra, hogy abban a szép házban egy boldog emberpár lakik, akik gyönyörködhetnek utódaikban. A viszontlátásra!

++XVIII++

„Eszter-Háza” előtt ezután megállt egy pillanatra minden nyaraló. Különösen abban gyönyörködhetett, hogy a nyitott előcsarnokban majdnem egész nap egy békés hófehér hajú emberpárt láthatott. A kép békét, nyugalmat, boldogságot mutat. Ott mesélgetik egymásnak az elmúlt hatvan év történetét. Mesélnivalójuk volt bőven. Néha talán egy keveset sírtak is, de inkább mulattak az eseményeken.

Volt szórakozásuk is rendszeresen, erről a kis háztulajdonos, Esztike gondoskodott. Csodálatos biztonsággal játszott a neki kiosztott háziasszonyi szerepet. A két lovagnak kinevezett fiú vak-engedelmességgel hajtotta végre még a képtelennek tűnő parancsait is. Egyébként így van ez még az államok életében is; van, aki parancsol, a többi kötelessége az engedelmesség! Kicsiben ugyanez folyik itt is. Peti ugyan már a kezdetnél megmondta, hogy itt nincs „ló”, csak később ébredt annak tudtára; ahogy itt, úgy szerte a nagyvilágban „szamár” végtelen sok akad.

* VÉGE A REGÉNYNEK *

Nyaralás a Balatonnál. Fent középen Finta István: Apuka, lent Anyuka, unokákkal és nyaraló vendégekkel.